

FORSKER FORUM

NR. 120 DECEMBER '98

FOLKETINGET IRRITERET

- sagde Forskningsministeren om universiteterne. Det går for langsomt, men måske vil det hjælpe på reaktionstiden, hvis man begynder at støvsuge området ...

"Uha-da-da..."

Der er lagt op til hidsige forhandlinger om de såkaldte "udviklingskontrakter". Det var nemlig en meget pirrelig Forskningsminister, som optrådte ved konferencen om "udviklingskontrakter" for universiteterne i slutningen af november.

Trøjborg måtte se forsamlingen - bl.a. Rektorkollegiets formand DTU-rector Hans Peter Jensen - afvise ministeriets ideoplæg, og det tog han meget unødigt op. Han gik noget ubehersket til angreb på det, han kaldte "universiteternes træghed":

"Jeg er da glad for at kritik - ken af ministeriets oplæg blev fulgt op med en indrømmelse af, at man var noget tunge i op - trækket på universiteterne. Det vil jeg gerne bekræfte. Der har været meget tunghed og træghed i optrækket. Det er derfor mit håb, at udviklingskontrakter kan føre til, at at der kommer resultater ud af det ...", startede ministeren sit udlæg over for en forbløffet forsamling.

Men Trøjborg var slet ikke færdig. Universiteterne bevæger sig nemlig slet ikke så hurtigt, som Trøjborgs politiske ambitioner siger, at de skal:

"Det er da rigtigt, at det ikke er hensigten, at 'udviklingskontrakter' bare skal være en kon - firmering af de højt besungne 'strategiplaner'. De skal jo ikke bare laves som en filosofien, men de skal røre ved noget ud - viklingsmæssigt på universite - terne. Hvis jeg skal se på et blødt punkt, så er der meget ved universiteternes selvstyre, der irriterer Folketinget. Det er for

eksempel løn og ansættelsespo - litikken, hvor der er så få kvin - der. Og så er der effektiviteten i uddannelsen, hvor det burde være indlysende, at man kan gøre tingene en tand bedre end vi gør i dag ..."

Ministerens udfald blev overværet af toppen af den danske universitetsverden, dvs. en forsamling bestående af ca. 125 særdeles interesserede rektorer, universitetsansatte, administrato - ratorer, folketingspolitikere, em - bedsmænd, studenter m.fl.

Usminkede trusler

Trøjborgs "vrede indlæg" - som det venligt blev fortolket af KU-rector Kjeld Møllgård - var en reaktion på Rektorkollegiets afvisning af ideskitsen som et brugbart dialog-grundlag.

Selv om ministerens kodeord hedder "dialog", så afslørede ministeren, at han er rede til hurtigt at bruge andre metoder. Det kom klart frem, da han til sidst i sit indlæg helt usminket truede universiteterne.

"Mon ikke reaktionstiden ville være noget hurtigere end den er i dag, hvis universite - terne ved en mere målrettet 'benchmarking' kunne finde no - gen, som man gerne ville sam - menligne sig med", spurgte han og fortsatte: "Ministeriet har været meget forsigtige med ikke at træde selvstyret over tærerne. Vi har ikke oprettet en central incitamentspulje, men kritikken giver mig da overvejelser over om det er noget vi skal forfølge. Det kan jo godt være, at vi skal gå ind med en støvsuger på om - rådet, så vi får nogle penge, så

de friske spydspidser kan blive præmieret for deres særlige ind - sats ..."

Folketinget overrasket

Det var en noget paf forsam - ling, som lyttede til ministerens hidsige udfald, der om ikke an - det afslørede en kulturkløft mellem ministeren og universi - teterne. Han har talt om "dia - log" og om en "bottom-up" - proces. Og når ministeriet så fik kraftig kritik for et ideoplæg, som er særdeles detaljeret i sin styrings- og kontrol-tankegang, gik han helt i baglås og tog pisk - en frem.

Formanden for Folketingets Forskningsudvalg, Hanne Seve - rinsen (V) - som kender univer - sitetskulturen efter i mange år at have fulgt arbejdet i forsknings- og uddannelsesverdenen - var da også meget hurtigt ude med at tage afstand til ministerens stil. Hun kendte ikke til, at "Fol - ketinget var irriteret", og hun tog i øvrigt afstand fra det hast - værk, som ministeren har: "Jeg er noget overrasket over, at Folketingets Forskningsud - valg efter at have hørt om 'ud - viklingskontrakter' i en uge så skal til at diskutere dem ..."

Den noget forbløffede for - samling havde set frem til den åbne debat med ministeren, som var programsat til sidst. Men ministeren deltog ikke i debatten - med henvisning til en pressekonference - og over - lod i stedet scenen til departe - mentschef Knud Larsen.

jØ

Lykketoft bestemte 3
Undervisningsminister Vestager kunne - eller ville - ikke redde universiteterne fra besparelser på årets finanslov

50 vip'ere fyres 3
• på KU-naturvidenskab. Regeringen afviser sær - støtte og henviser løsninger til KU's eget budget

Patentlovforslag 4
• har fjernet de fleste tvangselementer efter heftig kritik

Udviklingskontrakter 6-7
Universitetsrektorer - bl.a. DTU-rector Hans Peter Jensen - afviser blankt Forskningsministerens udspil til "udviklingskontrakter"

Naturvidenskab dominerer 9
• i tværfaglige samarbejder

Politisk misbrug 10
• af videnskab, når politikerne bruger videnskabelige modeller

IT-højskole 12-15
• med fristyre. Det åbner op for erhvervsretning med mere. TEMA

Politiseret sektorforskning 18
Overordnet styring begrænser frihedsgraden

40 nye kvindelige professorer 16-17
• foreslår ligestillingsudvalg.

Luk sektor-institutioner 20
Danmarks Forskningsråd foreslog i udkast, at sektorforskningsinstituti - oner skal bedømmes ud fra deres betydning for ressorministeriet. Men forslaget møder heftig kritik

Omgangstone med censor 22
13 regler for omgangen med den eksterne censor. ESSAY

Humanioras mørkemænd 24
• inficeret af fordummende naturvidenskabelig retorik. ESSAY

Medlemsblad for DM's universitetsansatte (ULA), DM's forskningsinstitutions ansatte, DJØF's undervisnings- og forskningsansatte (under Overenskomstforeningen), samt IDA's undervisnings- og forskningsansatte.

Bladets leder udtrykker fælles holdninger. Øvrige artikler i bladet er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med afdelingernes synspunkter. Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Leif Søndergaard, DM
(ansv.hav. for dette nummer)
Lektor Birgit Jæger, DJØF
Lektor Jens Heide, IDA
Seniorgeolog Ingrid Salinas, DM
Journalist Jørgen Øllgaard (DJ)
Journalist Jan Vang-Lauridsen

Redaktionens adresse: FORSKERFORUM

Lyngbyvej 32 F
2100 Ø

Telefon: 39 15 30 45 lok. 242
Fax: 31 18 45 77
E-mail: Joe@magister.dk

FORSKERFORUM

udkommer 10 gange om året.
Bladet udkommer den første uge i hver måned.

Næste deadline: 20. januar

www.forskeren.dk

Øvrige adresser:

Dansk Magisterforening
Lyngbyvej 32F
2100 Ø
Tlf. 39 15 30 45

Magistrenens
Arbejdsløshedskasse
tlf. 39 15 39 15

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K.
tlf. 33 95 97 00

AAK –
Akademikernes A-kasse
Nørre Voldgade 29
1358 Kbh. K.
tlf. 33 95 03 95

IDA
Kalvebod Brygge 31-33
1780 Kbh. V.
tlf. 33 18 48 48

IAK
tlf. 33 18 49 00

Oplag: 8.500

Foto: Søren Hartvig
(hvor ikke andre er anført).

Grafisk Produktion:
Poul Rømer Design
tlf. 33 13 39 32

Tryk: Scanprint as

LEDER

Af lektor **LEIF SØNDERGAARD**,
fmd. for DM's universitetslærer-
afdeling

VARM LUFT I EN KOLD TID

Der er økonomisk krise på Det Naturvidenskabelige Fakultet på Københavns Universitet, en krise, som truer 70 VIP-stillinger og 48 TAP-stillinger med fyring. Tilsvarende økonomiske problemer er også ved at dukke op på naturvidenskab i Odense og Århus. For et par år siden var det DTU, der havde så alvorlige problemer, at man måtte afskedige forskere.

Forskningsminister Jan Trøjborg har signaleret, at den økonomiske krise på de naturvidenskabelige fakulteter er universiteternes eget problem, som bør kunne klares inden for universiteternes "autonomi"; det vil i praksis sige, at der skal overføres penge til naturvidenskab fra andre hovedområder. At spille Sorteper videre er imidlertid en uansvarlig løsning.

Det er naturligvis en politisk prioritering. Blot skal politikerne ikke vaske hænder ved at lade markedsmekanismen regulere området i form af taxameter-princippet – hvor vi tjener penge pr. bestået student. Politikerne skal foretage deres prioriteringer med åbne øjne, hvilket betyder, at de skal gøre sig klart, at selv om naturvidenskabernes krise er international, så er det en national prioritering, om man vil søge at komme over denne krise.

Ved at acceptere, at naturvidenskabens økonomiske krise er konjunkturerens, fagenes og universiteternes eget problem – og ikke et problem, som bør løses politisk – accepterer politikerne at området sættes på stand-by i international sammenhæng, og de sender det signal til studenterne, at det ikke er et særlig prioriteret område.

Trøjborg, Vestager og de andre politikere kan vælge at lade universiteterne selv klare krisen inden for de givne rammer. Og

selvfølgelig kan der undervises og forskes for færre penge end i dag. Men politikerne må gøre sig klart at det går udover mængden af forskning. Man kan jo ikke gå ned til en Rolls Royce forhandler med 10.000 kr i forventning om at få en flot, hel bil, når man kun kan få en hjulkapsel!

Hvis politikerne vil have det samme antal kandidater igennem med færre penge, må fakulteterne, forøge holdstørrelserne og nedskære den eksperimentelle del af undervisningen.

Og for igen at bruge et billede: Det vil være som at sende ungerne i Tivoli med en 50'er: Så kan de prøve to af de kedeligste ting, og til plæneforestillingen kan de lige klemme sig ind på de bagerste pladser, hvor man ikke kan se!

Politikerne må altså gøre sig klart, at nedskæringer alt andet lige – og på trods af vores forsøg på at undgå det - vil føre til faldende mængde af forskning og faldende kvalitet i undervisning. Det er dermed ikke det bedste signal til de unge, som politikerne og vi gerne vil have ind på en naturvidenskabelig uddannelse. Universiteterne har brug for incitamenter, som kan motivere vordende studerende til at påbegynde et universitetsstudie; og det koster nødvendigvis penge. Det attraktive ved et videregående studium er først og fremmest, at der er tæt kontakt med motiverede forskere, der underviser. Der skal således være tilstrækkelige ressourcer, så de studerende både kan lære at studere og få oplevelsen af forskning. De skal allerede tidligt i undervisningsforløb, der træner forskningsfærdigheder.

Men fremfor alt er det, der tiltrækker unge, et aktivt og produktivt forskningsmiljø, hvor der ikke er mangel på ressourcer, hvor der ikke er nedslidte lærere, mangel på

apparatur eller hvor miljøet ikke præges af forældede undervisningslokaler m.m.

Forskningsministeren har siden sin tiltræden brystet sig af, at han og regeringen gør meget for forskningen i Danmark; ikke mindst den naturvidenskabelige forskning, der igen og igen fremhæves som en stadig vigtigere kilde til landets fremtidige velsstand. Men er det blot varm luft? Til trods for de fine ord har ministeren tilsyneladende kun skuldertræk tilovers for naturvidenskabens økonomiske problemer. Heller ikke undervisningsminister Margrethe Vestager – som jo formelt står for undervisnings-taksameterne - er ikke kommet ud af busken. Hun, Trøjborg og de øvrige politikere har tilsyneladende blot accepteret den samlede regerings oplæg i finansloven for 1999, som betyder yderligere nedskæringer på universitetsområdet.

Det sker bl.a. ved at taxameter-taksterne skæres ned til trods for at Københavns Universitet har kunnet påvise, at et stort problem netop er, at moderne naturvidenskabelig undervisning ikke kan gennemføres for de taxameter-takster, der gælder i dag. Det er også blevet påpeget, at de nuværende økonomiske problemer på de naturvidenskabelige fakulteter kunne afhjælpes noget, hvis taxametertilskud blev harmoniseret med taksterne for naturvidenskab på KVL, DTU eller Farmaceutisk Højskole.

Nogle politikere har på det seneste udtrykt vilje til at løse de økonomiske problemer ved at opjustere taxameter-taksterne. Er det mon også kun varm luft? Eller vil de kunne formå den varme luft til at kondensere som "cool cash"?

UNDERVISNINGSMINISTER LYKKETOFT

Margrethe Vestager havde støtten til at undgå 300-millioners besparelser på universitetsområdet, men hun brugte den ikke ...

“**R**eelt set har regeringen lavet et meroptag uden ekstra penge ...”. SF’s uddannelsesordfører Christine Antorini undrer sig over det netop indgåede finanslovsforlig. ”Regeringen, Undervisningsministeren og Forskningsministeren taler om, at Danmark skal være ’foregangsland’ og at halvdelen af en ungdomsårgang skal have mulighed for at tage en videregående uddannelse. Og så sparer regeringen på området. Det er halsløs gerning”.

Finanslovsforliget mellem et bredt flertal i Folketinget – S, R, V, K, CD – betyder, at universiteterne får skåret 250 millioner kr. i taksametrene ved at der ikke løn- og pristalsreguleres i de nuværende satser. Samtidig sker der en besparelse på basisforskningen på 50 millioner kr. Men regeringen regner til gengæld med, at et meroptag af studenter kan kompensere for besparelserne.

Uddannelsesordføreren hos de konservative Brian Mikkelsen havde det ikke godt, da de konservative skrev under på denne del af finanslovsforliget. De kon-

servative havde nemlig foreslået milliard-satsninger på de videregående uddannelser:

”Vi forsøgte at få fjernet taksa-meterbesparelserne, og jeg kan roligt sige, at der ’blev kæmpet fra hus til hus’! Men vi opdagede snart, at Lykketoft havde sin dagsorden på uddannelsesområdet: Der skulle spares. Og de besparelser var del af en helhed, som vi så til sidst blev nødt til at acceptere ...”

Han henviser endelig til, at en nylig OECD-undersøgelse faktisk viser, at universitetsområdet er det felt med de laveste taksametre. Det finder han tankevækkende, samtidig med, at der lægges op til besparelser på naturvidenskab.

Vestager passiv

Undervisningsminister Margrethe Vestager har tidligere udtalt, at kvaliteten på universiteterne skulle styrkes inden for en økonomisk ansvarlig ramme. Det har onde tunger udlagt som, at hun mere loyal over for Finansministeriet end over for sit ressortområde. Samtidig er der også blevet

henvist til, at hun som minister måske havde svært ved at frigøre sig fra sit tidligere civile job som kontorchef i Økonomistyrelsen under Finansministeriet.

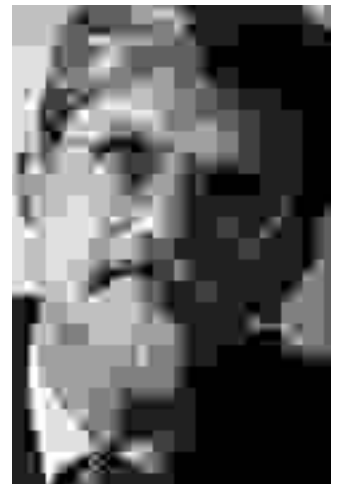
Hertil siger Antonini:

”Jeg vil sige, at hun havde en god sag, når regeringen melder ud med Danmark som foregangsland og så videre. Det virker ikke som om, hun har kæmpet for området. Sagen er jo nok, at det ikke er Undervisningsministeren, men Finansminister Mogens Lykketoft, som har lagt nogle budgetrammer ud. Og dem har hun så bare fulgt. Hun har så bare levet op til ’sit ansvar’ ...”

Brian Mikkelsen siger om Vestagers rolle:

”De konservatives holdninger var meget klare i forhandlingerne, og Vestager havde sine muligheder for at gå ind og modvirke besparelser på taksametrene – både i forhandlingerne med os og med Lykketoft ...”

Det har ikke været muligt at få Margrethe Vestagers kommentar, idet hun er på barselsorlov.

Naturvidenskab: Minus 1000 kroner på taksametrene.

På naturvidenskab på KU betyder finansloven, at man må kalkulere med et underskud på 45 millioner kroner i 1999 og 60 millioner i årene fremover (med det nuværende optageniveau og studenterbestand). Det svarer til en reduktion på ti procent af lønbudgettet, dvs. ca. 60 VIP-stillinger og 48 TAP-stillinger færre.

Naturvidenskabs taksametrene er pt. 53.600 kr., og finanslovens beskæring betyder i praksis en beskæring på 1.000 kr. Naturvidenskab påpeger, at de økonomiske problemer ville blive løst, hvis man fik samme taksameterbetaling som på DTU, KVL (agronomer) samt Farmaceutisk Højskole, 61.800 kr.

jø

50 VIP'ERE FYRES

- på KU-naturvidenskab. Sådan lød meldingen i slutningen af november, hvor KU ikke kunne blive enige om næste års budget

“**K**un hjælp udefra kan løse naturvidenskabs budgetproblemet, som truer 50 vip'ere med fyring allerede i 1999. Vi har mødt forståelse i Folketinget hos Venstre, Konservative, SF, mens regeringen – gennem Socialdemokratiets ordfører Lise Hækkerup – klart har sagt, at vi må klare os selv. Eventuelle løsninger skal derfor komme fra Københavns Universitet ...”, siger KU-naturvidenskabs dekan Henrik Jeppesen.

De manglende penge har placeret aben hos konsistorium på KU. Og her landede fakulteterne på KU i intern strid i slagsmålet om, hvordan naturvidenskabs budgetklemme skal løses. KU's budget-planlægningsudvalg kunne ikke blive enige om et udspil. Samfundsvidenskab og jura vil gerne ekspandere, og konsi-

storiums problem var så, om det kan lade sig gøre samtidig med, at man fyrer på naturvidenskab. Den problematik førte – efter FORSKERforums kilder – til aflysning af et konsistorie-møde i slutningen af november.

Problemet er, at hvis der ikke skaffes ekstra penge, så står op mod 70 vip'ere – heraf ca. 20 gennem ubesatte stillinger – og 55 tap'ere over for en fyreseddel, hvis Det naturvidenskabelige Fakultet ikke får dækket et forventet underskud på 40-45 millioner kroner i 1999 og et underskud på hele 60 millioner i årene derefter.

Ingen hjælp fra Trøjborg

Naturvidenskabs-dekan Jeppesen og rektor Møllgaard siger, at den primære årsag til det forventede underskud er, at naturvidenskabs taksametre er for lave og

ikke svarer til, hvad det koster at drive uddannelserne. De ønsker en taksameterhævning til et niveau på højde med Landbohøjskolen og Farmaceutisk Højskole fra ca. 53.600 kr. til 61.800 kr. Undervisningsminister Margrethe Vestager (R) har ikke villet forbedret vilkårene i årets finanslov.

Og Forskningsministeren har afvist at gå ind i problematikken blandt andet med henvisning til universiteternes selvstyre. Ministeren har dermed indirekte signaleret, at KU selv må løse problemet gennem pengeoverførsler mellem fakulteterne.

Humanioras opsparring?

På KU har det især været humaniora, som har været interessant, fordi man gik ud af 97-regnskab med en tocifret millionopspar-

ring. Men humaniora-dekanen afviser, at der er penge tilbage på den konto, der bl.a. blev drænet noget af ministeriets 20 pct.'s beskatning af opsparringen.

”Og principielt ville humaniora med alle midler modsætte sig, hvis andre prøvede at tage fra fakultetets opsparring. Det ville være at straffe os ekstra, for humaniora lever med de laveste taksametre pr. student, og vores opsparring stammede kun fra, at vi har levet på smertegrænsen med et stort ekstraoptag af studenter i flere år. Så de penge, som humaniora majsommeligt sparer op, skal selvfølgelig bruges til fakultetets egne langsigtede planer, bl.a. ansættelser”, forklarer humaniora-dekan John Kuhlmann Madsen.

jø

FIRE MÅNEDERS VENTETID

Største problem i det nye patentlovsforslag er en 4-måneders tidsfrist efter at forskeren har underrettet institutionen om sin opdagelse

“Når en forsker har anmeldt et patent, så har institutionen en 4-måneders frist til at undersøge de kommercielle muligheder. Den bør i loven reduceres til 1 måned”, siger jura-professor Mads Bryde Andersen om lovforslaget til en ny patentlov. Han fortolker dog 4-måneders fristen som en ramme, som de enkelte institutioner kan nedsætte til en 1-måneders frist.

SF's forskningsordfører Christine Antorini har tidligere som sin betingelse for at støtte en patentlov sagt, at 4 måneders fristen skulle nedsættes, og hvis den blev betydeligt nedsat, så havde SF ikke noget imod anmeldelsestvang: “Fire måneder er for lang tid. Fristen kan i hvert fald nedsættes, og en frist på 1-2 måneder er jo under alle omstændigheder den tid, som det tager at få review'et og antaget publikationer ...”, siger hun og tilføjer: “Det hænger sammen med ikrafttrædelsestidspunktet, for i dag er systemet ikke gearret til at kunne behandle ansøgninger, så institutionerne skal lige have tid til at indrette sig på, at der fremover bliver anmeldt opfindelser ...”

Stadig tvangsløvs

Bryde Andersen kalder lovforslaget “meget bedre” end det udkast, som i september blev sendt ud til høring. Dengang kaldte han lovforslaget for teknisk “meget ringe”: “Det er med glæde, at vi ser, at Forskningsministeriet har taget en stor del af indvendingerne mod det første udkast til følge. Erstatning, straf og påtale er taget ud. Men tvangselementer i lovskitsen burde helt fjernes. Det havde været bedre med en 'skabelon-lov', som institutionerne selv fyldte ud. Nu har man lavet en one-size-fits-all”.

Men juraprofessoren mener dog også, at lovforslagets struktur giver mulighed for at den enkelte institution kan afbøde nogle af de konfliktmuligheder, der ligger i tvangselementet.

Han siger, at når loven er vedtaget bliver den vigtigste opgave at få lavet nogle klare spilleregler, så de ansatte ved, hvilke rettigheder, de har. Selv trækker han sig som formand for AC's UBVA (Udvalg til beskyttelse af viden-

skabeligt arbejde) – efter at være sat ud på et sidespor af AC's formand – men hvis han var formand, ville han sørge for, at der blev udarbejdet en vejledning.

Der er mange løse ender i forslaget. Det fremgår for eksempel, at også ansatte i tidsbegrænsede stillinger og ph.d.-studerende er omfattet af loven. Det sætter for eksempel danske og udenlandske projektmedarbejdere i den konflikt, at de springer fra den ene løse ansættelse til den anden og medbringer en fond af viden, hvis “ejerskab” er uklart. Bryde Andersen siger, at sådanne forhold skal aftales på forhånd mellem den tidsbegrænset ansatte og institutionen.

Anmeldelsespligt

Lovforslaget giver forskeren en “anmeldelsespligt”, dvs. en pligt til “aktivt at forholde sig til mulighederne for at udnytte opfindelsen erhvervsmæssigt. Forskeren har pligt til at give institutionen de oplysninger, der er nødvendige for, at institutionen med rimelighed kan siges at være i stand til at foretage en vurdering af opfindelsens erhvervsmæssige betydning, hedder det: “Underretningspligten forudsætter, at den pågældende forsker vidste eller burde vide, at retten til opfindelsen vil kunne patenteres eller registreres som brugsmodel”.

Den enkelte institution kan dog fastsætte områder, hvor der ikke opfindes og hvor underretningspligten derfor ikke gælder, fx humaniora og samfundsvidenskab.

Efter at underretningen er sket skal institutionen skriftligt bekræfte modtagelsen af denne, og inden da må forskeren ikke offentliggøre eller disponere over sin opdagelse. I forbindelse med bekræftelsen kan institutionen udstede et påbud om tilbageholdelse i op til 4 måneder, mens man nærmere undersøger mulighederne for kommerciel udnyttelse. Påbuddet skal dog hæves, så snart en offentliggørelse vurderes at være “uden skadevirkning”.

Køkkenbordsopfindelser

Grundtanken er, at arbejds-giveren overtager retten til forskerens resultater, hvis disse er blevet til i tjenesten. Men der er ingen sag-

lig afgrænsning af, hvad der er “tjenesten”. Køkkenbordsopfindelser er således i en gråzone.

Af lovbemærkningerne fremgår, at er der tvivl om, at opdagelsen er gjort i tjenesten eller på køkkenbordet, så påhviler bevisbyrden den part, der ønsker at gøre krav på retten til opfindelsen. For at undgå tvivl anbefales det dog, at forskere forlods træffer de fornødne aftaler om tjenesteomfanget, lyder Bryde Andersens løsning på det problem.

Foringelse af forskeres retsstilling

Grundlæggende slår han dog fast, at det er retorik, når der i forslagens bemærkninger står, at ansatte på universiteter og sektorforskningsinstitutioner “som udgangspunkt har retten til egne opfindelser”. Lovforslaget er således en forringelse af forskeres retsstilling, men det konstaterer juraprofessoren lakonisk som et ubredt politisk ønske.

“Realiteten er, at man kun har retten, hvis ikke universitetet vil have den! Det er klart en forringelse af retsstillingen for universitetsforskere fra i dag, hvor forskeren har retten efter Lov om arbejdstageres opfindelser, der sikrer et godtgørelseskrav. Med patentloven kan dette aftales bort...”, siger Bryde Andersen.

Lovforslaget har således givet aftaleretten til rektor, og afgørelser kan ikke indbringes for enden administrativ myndighed. Der er også en regel om, at Forskningsministeren skal godkende de vederlagsordninger, der gælder for forskeren.

Bryde Andersen er i tvivl om ministerens intention om “at etablere en incitamentsstruktur, hvor ansatte og institutionsledere tilskyndes til at samarbejde om erhvervsmæssig nyttiggørelse af forskningsresultater”:

“Det er nok tvivlsomt, om det vil ændre noget i praksis. Det er formentlig stort set de samme forskere, som allerede i dag anmelder, der også i fremtiden vil anmelde opfindelser. Men det er da muligt, at forslaget vil flytte grænseområder og ændre på forskerkulturen, så det bliver mere legitimit at anmelde opdagelser. Men det kunne også klares med frivillige tilskyndelser...”

JØ

UBVA-FORMAND GÅR

- i protest mod AC-toppen

Juraprofessor Mads Bryde Andersen har i mange år været formand og ankermand i AC's UBVA-udvalg (Udvalg til Beskyttelse af Videnskabeligt Arbejde). Men nu trækker han sig efter en alvorlig konflikt med AC's formand Svend M. Christensen, som har holdt UBVA-formanden ude fra centrale drøftelser om patentloven:

“Jeg oplevede i stigende grad frustration over forholdet til AC, som kulminerede med, at AC ikke ønskede at UBVA's centrale deltagelse i arbejdet med patentloven. Jeg syntes, at det var naturligt, om jeg som formand for udvalget havde deltaget i den for-handlingsdelegation, som for-handlede med Forskningsministeren. Det sagde AC-toppen nej til – uden at begrunde det...”, fortæller Bryde Andersen.

UBVA har gennem årene stået for det tunge lovarbejde med ophavsret og Copydan, og det ville derfor være helt naturligt, om udvalget også fik en central rolle i forhandlingerne om loven. Som udvalgsformand oplevede Bryde Andersen imidlertid, at han blev opfattet som besværlig, og at AC's formand hellere ville for-

MUNDKURV

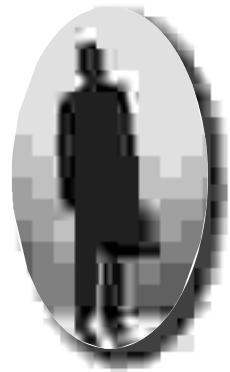
- fra AC til UFU-formand

Bjarne Andrese

Formanden for AC's UFU-udvalg (Undervisnings- og Forskningsudvalg) lektor Bjarne Andresen har fået mundkurv på af AC-formand Svend M. Christensen.

Mundkurven kommer efter, at Bjarne Andresen kritiserede AC's kritik af universiteterne. AC-formanden blev citeret for særdeles kritiske bemærkninger om universiteternes ledelse. I radioen blev det til, at lederne havde for dårlige lederkvalifikationer og at universiteterne og forskningen kunne styres bedre (se FORSKERforum 119).

Udtalelserne vakte en del røre blandt DM's og DJØF's tillidsfolk m.fl. som fandt det særdeles utilfredsstillende, at AC's formand meldte så skarpt ud med synspunkter uden at de var drøftet nærmere med UFU. Mange

handle alene med Forskningsministeriet.

AC afgav da også et meget positivt høringssvar, både i forhold til UBVA's, men også i forhold til DM's, DJØF's og IDA's.

"Selvfølgelig har man én organisation og én politik, men det ville have været naturligt, om AC-formanden havde taget UBVA med ind, selv om et sådant underudvalg ikke har noget egentligt mandat", siger Bryde Andersen.

"Jeg synes, at det er en meget underlig form for organisationsledelse, og jeg synes, at det er en underlig måde at være formand for en faglig organisation på. Jeg kan ikke leve med, at UBVA's ekspertise ikke bruges optimalt og at vi ikke får en begrundelse for, hvorfor vi ikke skal bruges. Derfor har jeg valgt at trække mig ..."

Han har på vegne af arbejdsgruppen indstillet at UBVA nedlægges som politisk sagkyndigt organ ved det årlige plenummøde d. 8. december.

Det betyder, at det siddende udvalg trækker sig. AC's formand vil så formentlig søge at nybesætte udvalget...

jØ

KVINDE-FORDEL?

Det er umuligt at spå om den nye ansættelsesbekendtgørelse vil være til fordel for kvinder, siger kvindelig lektor, som går ind for kønskvotering

"Vel giver den nye ansættelsesbekendtgørelse nogle muligheder for at bruge et bredere kvalifikationsbegreb. Men det er fuldstændig uforudsigeligt, om den vil betyde, at der kommer flere kvinder ind i faste stillinger", siger lektor Inge Henningsen om mulighederne i den nye ansættelsesbekendtgørelse. Hun – der er tilhænger af mere radikale indsatser som kønskvotering for at få flere kvinder ind – ser positivt på intentionerne i den nye ansættelsesbekendtgørelse, fordi den giver mulighed for en bedre balance i ansættelsespolitikken. Ifølge bekendtgørelsen skal et bedømmelsesudvalg først udvælge de kvalificerede, hvorefter lederen på stedet kan vælge mellem disse ud fra de forskningsmæssige kvalifi-

kationer, men også andre kriterier, herunder kønnet.

"Bekendtgørelsen behøver imidlertid ikke at føre til ansættelse af flere kvinder. Det kan lige så godt være det modsatte, for bedømmelsen af kvinders kvalifikationer er ikke nødvendigvis 'objektiv'. Og det er jo dekaner og institutbestyrere, som skal bestemme, og jeg kan ikke se nogle ændringer i deres tilgang, således at de vælger flere kvinder end i dag ..."

Hvad vælger lederen?

Henningsen – der er lektor på en af de hårde naturvidenskaber, matematik – konstaterer, at der godt nok i dag er en klarere ansvarsplacering, hvor den gamle ansættelsesprocedure lagde ansvar opad på bedømmelsesudvalget, når det skulle begrundes, hvem der havde fået stillingen. Her overså man imidlertid helt, at det i praksis var fakulteter og in-

stitutter, som formulerede stillingsopslag og prioriterede det ønskede ansættelsesområde.

Den nye ansættelsesbekendtgørelse lægger ansvaret et sted, hos lederen (rektor, dekanen, institutbestyreren), og her er det ikke sikkert, at de vil bruge kønsaspektet offensivt.

"Og hvis de faktisk ikke vil bruge ansættelsesbekendtgørelsen til at inddrage kønsaspektet, så er det jo op til politikerne, om de vil håndhæve egentlige ligestillingskrav på universiteterne", slutter Inge Henningsen og henviser til det besynderlige i, at universiteterne har dispensation fra den almindelige statslige ligestillingspolitik, hvor der på alle institutioner med mere end 50 ansatte skal være et måltal for forholdet mellem mænd og kvinder på.

jØ

HEADHUNTING

KU-naturvidenskabs dekan er glad for den nye ansættelsesbekendtgørelse

"Selv om KU-naturvidenskab ikke skal ny-rekruttere én eneste ny vip'er de næste par år på grund af pengemangel og ansættelsesstop, så skal det ikke afholde Det naturvidenskabelige Fakultet ved KU fra at markere, at vi ikke kan deltage i klynkene om den nye ansættelsesbekendtgørelse...", siger KU-dekan Henrik Jeppesen om den nye ansættelsesbekendtgørelse.

"Den får vores rekrutteringsvilkår på højde med alle andres. På vores område skal vi konkurrere om de bedste forskere og forskningsledere med erhvervslivet og med sektorforskningen. Derfor er vi nødt til at sikre fuld anonymitet i ansøgningsfasen, for ellers får vi ikke de bedste". Med den gamle ansættelsesbekendtgørelse var det ikke muligt at planlægge, mener Jeppesen:

"Vi måtte gentagne gange se et bedømmelsesudvalg have sine

egne kriterier – helt på tværs af fakultetets udviklingsplaner. Det betød for eksempel, at når der var flere udenlandske bedømmere i bedømmelseskomiteen, så fik andre 'kulturer' en stor indflydelse; der skete mærkelige ting ...", mener Jeppesen, som ikke vil beskyldes for at tale som leder, men derimod gerne vil kaldes "fakultetets mand".

Gardere sig mod nepotisme

Dekanens forsvar for ansættelsesbekendtgørelsen er et direkte svar på den kritik af bekendtgørelsen, som blev fremsat af humanisterne Ib Bondebjerg og Frederik Stjernfelt (FORSKERforum 119, november 98). De kaldte den for et anslag mod universitetets autonomi, fordi den muliggør stigende politisk styring: Ansættelsesbekendtgørelsen åbner nemlig op for, at der ved siden af de faglige kvalifikationer sniger sig skjulte kriterier ind. Der kan indlægges alle mulige skjulte kriterier, og konse-

kvensen bliver i værste fald, at det ikke længere er faglige kriterier, som bestemmer ansættelsen – men derimod politiske ...

Dekan Jeppesen inddrømmer, at den nye procedure er mere lukket, fordi den enkelte ansøger ikke får adgang til at se, hvem de ansøgere er og hvilke kriterier, de er bedømt efter.

"For fakultetet indebærer den nye bekendtgørelse, at vi kan lave headhunting. Men der vil da give komme nepotismebeskyldninger. Disse beskyldninger må vi leve med, samtidig med at vi får et mere dynamisk system", siger Jeppesen og siger om den enkelte ansøgers retssikkerhed, når man ikke kan få indblik i, hvem man konkurrerer med og på hvilke præmisser: *"Den slags beskyldninger må administrationen af den nye ansættelsesprocedure søge at gardere sig mod ved at sørge for, at alting foregår ordentligt og redeligt, herunder at et afslag får en ordentlig begrundelse".*

jØ

OM IGEN

Rektorkollegiet afviser ideskitse med stor detaljerighed, der lægger op til styring og kontrol

Jeg er da glad for at denne kritik af ministeriets oplæg blev fulgt op med en indrømmelse af, at man var noget tunge i optræk - ket på universiteterne. Det vil jeg gerne bekræfte. Der har været meget tunghed og træghed i op - trækket. Det er derfor mit håb, at udviklingskontrakter kan føre til, at at der kommer resultater ud af det ..."

Sådan lød en del af forskningsminister Jan Trøjborgs "vrede" reaktion på Rektorkollegiets afvisning af ministeriets oplæg som et brugbart dialoggrundlag (se forsiden).

DTU-rector Hans Peter Jensen havde forud i sit hovedindlæg på konferencen om udviklingskontrakter (d. 30.11) konstateret, at udspillet ikke lagde op til gensidigt forpligtende kontrakter, men at forpligtelserne næsten udelukkende lå på universiteternes side. Og han konstaterede, at der var tale om en detaljeringsgrad, som kunne lede tanken hen på styring og kontrol ned i mindste detaljer. Han sluttede sit oplæg:

"Alt i alt fremstår ideskitsen som overlæst uden en klar strategisk linie, og er i mange af sine formuleringer præget af en betydelig uvidenhed om de faktiske forhold og udviklingsprocesser på universitetet.

Og jeg vil gerne understrege, at Rektorkollegiet er positivt over for ideen om 'udviklingskontrakter'. Jeg håber også, at man ikke opfatter dette som negativ kritik, men som konstruktiv kritik. Men så skal det ordmæssigt foregå på et andet grundlag end det, som ministeriet har sendt ud ..."

Det var denne afvisning, som hidsede ministeren op. Han måtte nemlig se frem til, at ministeriet må tage det udsendte oplæg af bordet, hvis man vil i "dialog" med universiteterne.

Detailstyring

DTU-rectoren opridsede Rektorkollegiets principielle tilgang, hvor man så det som et positivt signal, da ministeriet ændrede terminologi fra "resultatkontrakter" til "udviklingskontrakter". Men det er ikke blevet fulgt op i

ideskitsen, som er alt for detailpræget. Han gennemgik de kriterier, som Rektorkollegiet finder hensigtsmæssige i en udviklingskontrakt:

For det første skal det være en gensidigt forpligtende kontrakt. "Ministeriets ideudkast mangler gensidighed. Der står, at institutionerne skal oplyse sådan og sådan, og det ligner et oplæg til et virksomhedsregnskab. Men der mangler helt refleksioner over, hvad det er for rammebetingelser, som ministeriet kan tilbyde, så vi ved, hvilken partner og hvilke betingelser, vi drøfter med".

Også andre indlæg undrede sig over gensidigheden. Jacob Ørum fra Danske Studerendes Fællesråd høstede latter, da han sagde, at stokken er svær at overse, men hvor er guleroden?

Manglende klarhed over de økonomiske rammer

Ørum undrede sig over, at det havde taget Forskningsministeriet 8 måneder at udarbejde et oplæg på 14 sider, og institutionerne har derefter har to måneder til at finde deres ben i sagen.

"Det er et syndigt sammenrod. Vi skal finde midler til at udvikle kvalitet inden for de givne økonomiske rammer. Og ministeren henviser til, at Folketinget gerne vil se resultater. Men en aftale skal være gensidig, og vi vil gerne lave en aftale med Folketinget. Det vil være en glimrende ide med en 4 årig aftale med budgetgaranti ..."

KU-rector Kjeld Mølgård advarede mod trylleord som "benchmarking", hvor ministeriet vil have universiteterne til at sammenligne sig med de bedste i udlandet. "Spørgsmålet er, om det er standardisering eller 'best practice', ministeriet ønsker? Jeg må advare mod det fuldstændig urealistiske i at sammenligne os med Stanford, hvor studenterne betaler 40.000 US dollars i semester og der er en student/lærer ratio på 1/6. Det kan vi aldrig sammenligne os med ..."

OU-rector Henrik Tvarnø efterlyste en klar udmelding på linie med den tidligere undervis-

ningsminister Ole Vig Jensens "Universiteter i Vækst", hvor der forelå en klar flerårsplan for de rammer, som universiteterne havde at arbejde under.

Selvstyret

For det andet skal kontrakterne være baseret på få og væsentlige succeskriterier, mente DTU-rector Hans Peter Jensen: "Mange og detaljerede kriterier fører uvilkårligt til manglende resultater! I stedet bør vejen til succes være det omhyggelige valg af kriterier".

For det tredje skal der tages udgangspunkt i eksisterende strategi- og handlingsplaner, som universiteterne faktisk bruger en del energi på. Her konstaterede Rektorkollegiet, at såvel ministeren og departementschef Knud Larsen havde afgivet forsikringer om, at strategiplanerne ville indgå i kontraktarbejdet.

For det fjerde skal kontrakterne respektere universiteternes selvstyre: "Kontrakterne må ikke blive en tilbagevendende detaljstyring og cigarkassestyring. Institutionerne må kunne se for sig ved at engagere sig. Men ideskitsen lægger ikke op til mål- og rammestyring; den er derimod gået meget langt ned i detaljen, når den begynder at stille spørgsmål til interne procedurer. Som det er formuleret, har det karakter af kontrol, efter ønske fra Finansministeriet ..."

Hastværk

DTU-rectoren mente, at der mangler en fokusering og i stedet findes der en opstilling af 9 målområder og 3 kontrakttemaer, som skal gennemdrøftes på 2-3 måneder. "Det er en meget ambitiøs tidsplan, som skal gennemarbejdes helt anderledes grundigt, hvis der skal opnås konsensus og forståelse for kommende aftaler på universiteterne – og ikke bare en aftale, som skal fungere mellem rektorer og centrale embedsmænd...".

Hvor er Undervisningsministeriet?

Ideoplægget og konferencen kunne tyde på, at Forskningsministeriet og Undervisningsministeriet ikke kommunikerer, og at den standende ressort-strid ikke er løst. Undervisningsministeriet – som har ansvaret for undervisningssiden, taksametersystemet m.m. – havde således ikke bidraget til udspillet. Det fremgik blot fra såvel ministeren som departementschef Knud Larsen, at Forskningsministeriet tager det for givet, at Undervisningsministeriet automatisk kobler sig på.

Der blev fra salen spurgt til Undervisningsministeriets rolle, men ministeriet bidrog hverken med indlæg i debatten og var heller ikke inviteret til at bidrage med panelindlæg. Sigende nok forlod den højst rangerede embedsmand fra Undervisningsministeriet – direktør Torben Kombech Rasmussen – mødet efter de indledende oplæg.

FORSKUDS- REGISTRERING

- kaldte Forskningsministeriets departementschef Knud Larsen de kommende mål-sætninger på universitetet

Ideskitsen til 'udviklingskontrakter' er præget af umådelig stor uvidenhed om, hvad der foregår på universitetet ..."

Sådan lød et af de mere usminkeede reaktioner ved konferencen i slutningen af november, hvor universitetsrektorerne m.fl. modtog ministeriets oplæg. I samfulde tre timer hørte man ikke et positivt indlæg fra salen om Forskningsministerens seneste udspil.

Ministeriets ideoplæg blev mødt med udbredt kritik af de ca. 125 universitetsfolk. På konferencen fremlagde ministeriet sine planer for et koncept for udviklingskontrakterne. I udviklingskontrakten skal aftales hvilke overordnede mål universiteterne skal sigte mod inden for forskning, uddannelse, studenterområdet, personale, relationer til omverdenen, bygningsdrift, administration, biblioteker med videre, hed det i ministeriets indbydelse.

Benchmarking

Oplægget blev kritiseret for at de målsætninger og formuleringer, som anvendes i ideskitsen, stammer fra managementverdenen, og at de signalerer mere kontrol og styring end dialog og konsensus. I oplægget hedder det for eksempel:

- Der skal opstilles mål for alle universitetets hovedopgaver.
- Kontrakterne skal være overskuelige og bidrage til at skærpe koncentrationen om de helt centrale mål.
- Der skal arbejdes med "benchmarking", hvor institutionerne skal måle sig med to andre førende institutioner på deres felt for at måle sig med best practise.
- Spydspidsområder har særlig stor betydning for udviklingen af universitetets uddannelser og forskning.
- Universiteterne bør redegøre for deres prioriteringer og aktiviteter i forhold til strategierne. Der kan være tre typer rapporteringskrav.
- Det vil være hensigtsmæssigt at opstille veldefinerede og sammenlignelige rapporteringskrav til virksomhedsreg-

skabet til brug for Folketinget m.fl. om udviklingen på det enkelte universitet.

Økonomiske belønninger

Endelig fremgår det også, at universitetslovens forøgelse af den økonomiske frihed – med taksametersystemet – blev fulgt op med økonomiske incitamenter til at udvikle produktiviteten og levere resultater på uddannelsesområdet". Der omtales en direkte kobling mellem kontrakter og økonomiske belønninger:

"Udviklingskontrakter vil blive understøttet af de nuværende finansieringsautomatikker, bl.a. via taksametersystemet og de eksterne forskningsmidler. Universiteter med den høje målopfyldelsesgrad vil komme i en god cirkel med flere studerende, øgede taksameterbevillinger og flere eksterne forskningsmidler".

Ministeriet: "Værdier"

På konferencen om udviklingskontrakter opridsede departementschef Knud Larsen ministeriets tanker bag ideskitsen. Ministeriet havde præsenteret et skelet, der beskrev arbejdsgang og emneområder. Det spændende arbejde med at fylde "værdier" – målområde for målområde - ind i skelettet er nu op til institutionerne i dialog med ministeriet.

Benchmarking handler om at øge ambitionsniveauet. Medmindre man har noget at måle sig på, hvad er det hele så værd? Selv om der er evalueringsrapporter med mere eller mindre skjulte målsætninger, så skal de mere eksplicit formuleres. "Vi er godt klar over, at det er et eksperiment. Det er en slags forskudsregistrering. Man skal stille sig realistiske mål, som har en virkning på institutionen. For institutionerne gælder det altså om at få tygget igennem, hvad man vil. Det skal føre til et læsværdigt dokument, som viser, at danske universiteter har høje ambitioner. Forskningsministeriet vil så bruge sommerferien til at udarbejde kontrakterne i endelig form", varslede departementschefen.

Ministeriets koncept

Forskningsministeriets forslag til koncept har fem delelementer:

- Ni målområder / kontrakttemaer
- Indikatorer
- Succeskriterier
- Rapportering
- Konsekvenser af målopfyldningsgrad.

En gennemarbejdet udgave af disse punkter forventede ministeriet at have færdig omkring årsskiftet, det første kontraktudkast forventes indsendt i maj 1999 og de egentlige kontraktforhandlinger forventedes afsluttet i september 1999. Selve kontrakten skulle så gælde fra 1. januar 2000.

9 målområder

Kontrakterne skal holdes på et niveau, der gør kontrakterne overskuelige og bidrager til at skærpe koncentrationen om de helt centrale mål. Derfor havde ministeriet opstillet 9 målområder med 12 kontrakttemaer, bl.a.:

1. Benchmarking, dvs. en flerfaset proces, der igangsættes for at opnå udvikling og forbedring gennem sammenligning.
2. Systematiske og dokumenterede kvalitetsudviklings- og kvalitets-sikringsmekanismer
3. Benchmarking på forskningsområdet
4. Forskningsmæssige spydspidsområder
5. Udmøntning af den nationale forskningsstrategi
9. Forskernes administrative forpligtelser.

Der var et stort hul i oplægget, nemlig under punkterne uddannelse og studenter, hvor "Undervisningsministeriet vil komme med udspil"...

NOVO FREM FOR DTU

DTU's mangel på arbejdssikkerhed og ansættelsesstruktur var årsag til, at kvindelig kemiker valgte NOVO. Lønforskellen var af mindre betydning

Da Tina Møller Tagmose, der er ph.d.'er i organisk kemi fra DTU, skulle vælge mellem ansættelse på DTU og det private var hun ikke i tvivl. Hun valgte NOVO, fordi man her kunne tilbyde bedre arbejdsforhold. Universitetskarrieren er vanskeligere for kvinder, fordi man ofte skal ekstra-kvalificere sig i de år, hvor man får børn. Og så var det hendes erfaring, at arbejdsmiljøet også halter på DTU. Her tilbød det private erhvervsliv langt bedre forhold.

"Der er mere tværfaglighed, mere holdarbejde, flere unge medarbejdere, optimal sikkerhed og gode økonomiske ressourcer. DTU derimod lider under dårlige økonomiske ressourcer, få unge medarbejdere, men til gengæld er der mere tid til fordybelse og fri forskning, end der er i det private erhvervsliv", siger hun.

På NOVO er de økonomiske ressourcer er i top. "Her kan vi bestille de stoffer, som vi har brug for, men på DTU gik der lang tid med at fremstille udgangsstofferne, som skulle bruges til det egentlige arbejde. Hun påpeger også, at bedre økonomiske ressourcer på DTU ville have styrket hendes ph.d.-arbejde, da hun så kunne have lavet flere deciderede slutprodukter.

Og så hamrer hun en pæl igennem myten om, at man sælger sin sjæl for ussel mammon, når man vælger det private erhvervsliv frem for universitetet. Hun har ikke valgt NOVO på grund af pengene. "Jeg ved faktisk ikke, hvor meget man tjener i en tilsvarende stilling på DTU, men skatten tager jo alligevel en pæn del af differencen, så lønforskellene betyder ikke det helt store", lyder det.

Dårlige sikkerhedsforhold

Sikkerhedsforholdene er et vigtigt element for en kemiker, og her er forholdene på DTU ikke gode nok.

"Håndteringen af kemiske stoffer fulgte ikke reglerne. Eksempelvis må flasker med opløsningsmidler ikke stå uden for stinkskabene eller specielle skabe med udsugning, men det gjorde de ofte i praksis. Og vi sad og læste i laboratoriet, da vi ikke havde et kontor. Vi blev bedt om at sætte rotationsapparatet, som godt kan lave solventdampe

(organiske opløsningsmidler), ind i stinkskabene, men så havde vi ikke plads til selv at lave noget selv, og derfor blev der alligevel inddampet noget uden for stinkskabene ..."

Hun havde ikke lyst til at fortsætte på DTU. "DTU forberede godt nok sikkerheden, mens jeg var tilknyttet, men ikke tilstrækkeligt, da de mangler penge, og jeg havde bestemt ikke lyst til at blive gravid, mens jeg var tilknyttet DTU".

På NOVO er sikkerheden derimod altid i top. "Der er stinkskabe nok, og man kan skifte handsker alle de gange, der er behov for det, og det er en af grundene til at NOVO er tiltrækende".

Selvom ansættelsesforhold m.m. på DTU er til ugunst for kvinder, så mener hun ikke, at der skal tages særlige kønshensyn ved ansættelser: "Vi skal ikke have stillingerne, hvis vi ikke er lige så velkvalificerede som mændene", mener hun.

NOVO mere børnevenlige

Hårdt sat op stod hendes karriere valg mellem familie og barn på den ene side og universitetskarrieren på den anden. Det er generelt svært for kvinder at bide sig fast i universitetssystemet, da det oftest er nødvendigt at tage et postdoc-stipendium i udlandet for at få et adjunktur.

"Og jeg havde bestemt ikke lyst til at tage til udlandet på det tidspunkt, for jeg ville gerne have et barn. Og sikkerheden er ikke altid god i udlandet. Jeg har tidligere arbejdet i Frankrig, og der var sikkerhedsforholdene ret dårlige", siger hun.

Ifølge Tagmose er det også sværere for kvinder at stryge til udlandet, da de ofte har mænd med karriere. "Der er betydelig flere enlige blandt de mandlige ph.d.-studerende. Hvis jeg tog af sted med min mand, skulle vi finde et sted, hvor vi begge havde noget at lave. Han vil jo ikke gå og kigge ud i luften og passe barn".

Spændende med tværfaglighed

Tagmose arbejder på et tværfagligt forskningsprojekt på NOVO, og det er et stort plus. "Herude er vi en gruppe, som arbejder med de samme ting, vi spørger hinan-

den til råds. Det giver andre udfordringer, og sætter ens eget arbejde i relief". Set i bagespejlet savnede hun det tværfaglige på DTU. "Og jeg tror nok, at mange studerende kunne have fået mere ud af deres studier, hvis de havde vist, hvad det reelt skulle bruges til".

Det er svært at etablere tværfagligt samarbejde på DTU. På NOVO, hvor forskningen er lavet med virksomhedens mål for øje, er det nødvendigt, at de forskellige faggrupper hjælpes ad, da de ikke kan klare det alene. På DTU derimod er der en tendens til, at du har dit eget område, hvor du specialiserer dig, og det kunne godt gøre tilværelsen lidt ensom, forklarer Tagmose.

Der er også mere stimulerende på NOVO end DTU, mener hun, men understreger, at hun havde en god tid på DTU. "Det er lidt sjovere herude på NOVO, hvor der er flere unge. Det bliver lidt morsommere, der kommer andre jokes, end når kun sidder gamle professorer. De er jo på alder med vores fedre og mødre. Og man har et andet forhold til dem end til ens projektleder eller afdelingsleder, der måske kun er ti år ældre. Det bliver andre replikker, der kommer ud af det", siger hun.

Savner forskningsånden på DTU

DTU har også plusser i forhold til NOVO. For eksempel savner hun en gang imellem forskningsfriheden. "Forskerånden på universitetet, hvor man bliver længe, hvis man er i gang med noget, er ikke herude", siger hun. Da hun startede, bed hun specielt mærke i, at folk sagde, at nu skulle hun huske at gå hjem, når hun havde været på sin pind i otte timer.

Det er også lidt ærgerligt ikke, at kunne styre sin forskning selv. "Når man sidder med noget, som er spændende, som man gerne ville afdække lidt bedre, så kommer der pludselig et resultat fra biologerne, der betyder, at vi skal i en anden retning. Og det kan være en ulempe en gang imellem", siger hun. Men hun er ikke bare en robot, der skal gøre hvad der bliver sagt. "Jeg har en vis indflydelse på udviklingen af forskningen. Jeg startede på et projekt, der allerede var godt i gang, men alligevel ændrer det sig hele tiden. Min indflydelse afhænger af de nye opdagelser, og jeg har altid lov til at komme med forslag, hvis jeg tror, det er interessant, men det er ikke sikkert, at de bliver ført ud i livet", siger hun.

Forskningsfrihedens bagside

Den store forskningsfrihed på DTU har også en skyggeside: "Det var ret individuelle projekter, som man havde på DTU. Og man var alene med sine problemer, det oplever jeg ikke på NOVO. Det er fordi, der er behov for forskningen, der er nogle, som river i en". Hun fastslår, at manglen på forskningsfrihed delvist opvejes af, at der på NOVO er en helt anden respons på hendes arbejde.

Endelig er det svært at holde sig 'up-to-date' med universitetsforskningen, da der hele tiden er pres på, og det er ærgerligt: "Man kommer let til at udskyde det at kigge på litteraturen til en anden dag, og det er tit, at den anden dag ikke kommer ..."

SKÆV TVÆRFAGLIGHED

Der er en kløft mellem de hårde og de bløde videnskaber, og naturvidenskaben kommer let til at dominere i tværfaglige programsamarbejder, mener kvindelig antropolog

Jeg vil ikke igen være en del af et program, hvor jeg er den eneste antropolog”, siger antropologen og udviklingsforskeren **Rie Odgaard**, Center for Udviklingsforskning. Hun har de seneste fire år deltaget i et tværfagligt forskningsprogram om udviklingen af bæredygtigt landbrug i semiaride egne af Afrika (SASA). Programmet er nu ved at afrapportere.

Trods den skarpe udtalelse er hun er hun glad for samarbejdet, selv om tyngden i programmet lå på det naturvidenskabelige. Der var involveret mellem 15-20 personer, især agronomer, geografer og et mindre antal samfundsvidenskabsfolk.

Ifølge Odgaard er tværfagligt samarbejde mellem natur- og samfundsvidenskab, sektor- og universitetsforskning meget frugtbart, men der er mange faldgruber, og samarbejdet kræver omfattende planlægning tidligt i forløbet. En stor fare er at de naturvidenskabelige fag let kommer til at dominere, og det problem kan kun løses, hvis der er en mere ligelig fordeling mellem de involverede faggrupper end tilfældet har været i hendes program.

Forskellig selvforståelse

”Man skal have en faglig bastion, så man kan få de væsentligste ting fra ens fag på dagsordenen”, siger hun. De naturvidenskabelige fag dominans udspringer af, at de ifølge deres selvforståelse arbejder med det ’givne’, mens samfundsvidenskaberne arbejder med det ’variable’. Det betyder, at naturvidenskabsfolkene ofte tror, at de kan bruge de samfundsvidenskabelige resultater som styringsredskaber, der kan få folk til at ændre adfærd, fortæller hun.

Hun understreger, at hun ikke blev tromlet ned af naturvidenskabsfolkene, men at ’konflikten’ udspringer af forskelle i udgangspunkterne for de respektive videnskaber. ”Mange agronomer kommer fra et udviklingsparadigme. Deres målsætning er at få skabt produktivitetstigninger

uden, at det ødelægger naturen – oftest ved anvendelse af ny teknologi og kunstgødning. Mens jeg som antropolog nok mere stiller spørgsmål ved, om øget produktivitet kun kan skabes med ny teknologi. I stedet er jeg mere optaget af at finde ud af, hvad folk allerede gør, og hvordan man evt. kan bygge videre på det for at eliminere fattigdommen”, siger hun.

Som et puslespil

Intentionen med SASA var, at de forskellige faggrupper skulle komplementere hinanden som brikker i et puslespil. ”Det har været den grundlæggende ide, at forskningsklumperne skulle være komplementære. Vi har brugt meget tid på at diskutere, hvordan dette kunne lade sig gøre”, siger hun og henviser til der har været afholdt en række seminarer for deltagerne, hvor de diskuterede, hvordan de forskellige faggrupper kunne nærme sig hinanden metodisk og teoretisk.

”Men det var svært at forstå hinandens fagsprog og få etableret en dialog”, siger hun og fortsætter:

”Eksempelvis havde vi en diskussion om, hvad begrebet dynamiske kræfter dækker. Agronomerne mente, at det er et rent naturvidenskabeligt begreb, og de var ikke opmærksomme på, at samfundsvidenskaberne bruger det til at illustrere bevægelse og dynamik”. Selv om dette kan virke, som en simpel brist i kommunikationen er det meget vigtigt at få etableret et fælles sprog tidligt i forløbet, ellers løber man ind i mange misforståelser, der besværliggør samarbejdet.

Det kan give problemer, hvis man ønsker det forkromede samarbejde. ”Men jeg tror, at mange af os var realistiske nok til mene, at hvis vi kunne få startet en proces, der resulterede i produktivitet af natur- og samfundsvidenskabelig viden, der matcher hinanden, så ville det være et rimeligt resultat”, siger hun. Kløften mellem hårde og bløde videnskaber er for stor til at kunne overskrides helt. ”Jeg tvivler meget

på, om man kan komme frem til fælles teorier og metoder, da det er så forskellige genstandsfelter, man arbejder med”, vurderer hun.

Ifølge Odgaard skal den fælles forståelses ramme ikke resultere i en institutionalisering af en tværfaglighed. ”Det er vigtigt, at være forankret i sin egen faglighed, så man har et ståsted, ellers ender man med at være stykket sammen af mange ting. Det er vigtigt, at være udstyret med forudsætningerne fra sin egen disciplin”.

Planlægning og atter ...

Planlægning er et andet kodeord, som ofte optræder hos Odgaard. ”Jeg mener, at planlægningen skal være langt mere integreret end vores har været. Hvis man indgår et samarbejde, skal indgå meget mere i planlægningen af hinandens delprojekter – ikke forstået på den måde, at man skal bestemme over hinanden – man skal tilpasse sig hinanden”, konkluderer hun, og understreger samtidig, at man ikke kan planlægge sig ud af alle problemer, da et af formålene med et forskningsprojekt, netop er at udforske ’nye’ områder. Hun anbefaler anvendelsen af pilotprojekt til at komme omkring de værste planlægningsproblemer.

I SASA-projektet viste den manglende planlægning sig ved, at der var store problemer med at integrere landbohøjskolens jordbrugsvidenskabelige indsats med den samfundsvidenskabelige.

Kvindeaspekter mangler

Odgaard slår på tromme for, at der skal være flere kvinder i de tværfaglige programmer. I SASA-programmet har der i forløbet som helhed været to kvinder tilknyttet, men hun har i en periode været den eneste kvinde.

Det giver problemer med at få kønsaspektet med. Det er altid nødvendigt at have kønsaspektet med, og det er ikke så nemt at være den eneste, der gør opmærksom på, at det skal medtænkes, da mænd ikke særlig tit tager det op af sig selv, fastslår hun.

Hun understreger, at kvinder også tit glemmer kønsaspektet, der absolut ikke er identisk med kvindestudier, men relationen mellem mænd og kvinder. ”Det handler om, at der er to køn, der har forskellige adgang til resourcerne og som indgår i en kønsbestemt arbejdsdeling. Og man skal ikke se på mænd eller kvinder alene”, siger hun og fortsætter: ”For at inddrage kønsaspektet i forskningen kræver det, at man har nogle relevante metoder, samt at alle forskerne erkender vigtigheden og relevansen af kønsaspektet”.

På tværs af universitet og sektorforskning

SASA-projektet gik på tværs af sektorforskningen, CUF, og universitetsforskningen. Og det var en styrke:

”Det er sundt for alle parter. Det er sundt for os i sektorforskningen at blive holdt fast i grundforskningen og i udviklingen af metoder, som det foregår på universiteterne. Og for universitetsfolkene er det godt at have kontakt med sektorforskningen, der har andre kontaktflader, og ikke er så elitær og akademisk”, siger hun. Hun har ikke mødt problemer ved at gå på integrere sektorforskningen med universitetsforskningen, tværtimod.

POLITISK MISBRUG AF VIDENSKAB

Politikere bruger videnskabelige modeller til at legitimere beslutningsprocesser – selv om modellerne slet ikke har den rækkevidde, som de tillægges. Det truer demokratiet, mener lektor i matematik

Politikere tillægger naturvidenskabelige rapporter og matematiske modeller stor betydning. Det betyder ofte at modellerne bliver brugt til at legitimere beslutninger, hvor det er politisk opportunt at lægge ansvaret fra sig. Det er en uheldig udvikling, mener matematikeren Morten Blomhøj, som forsker i matematikkens didaktik ved RUC. Han bruger som eksempel den faste forbindelse over Øresund:

"I denne sammenhæng er det helt oplagt, at de modeller, der indgik i debatten, blev brugt langt udover, hvad der var ansvarligt. De fik en helt uberettiget autoritet. Det er faktisk ikke muligt, at lave beregninger, der med nogenlunde sikkerhed, kan fastslå betydningen af kompensationsudgravninger helt ned i plus/minus et par procent. Det kan man simpelthen ikke. Der er alt for stor usikkerhed på de størrelser, der indgår i beregningerne"

Til gengæld mener han ikke, at politikere generelt udvælger videnskabsfolk, der kan understøtte deres egne synspunkter.

Demokratisk problem

"Det står meget dårligt til med demokratiet. I mange af de komplicerede politiske beslutninger, hvori der indgår matematiske modeller, er demokratiet næsten en illusion", siger matematikeren.

"Misbrug af naturvidenskabsfolk og matematiske modeller i politiske beslutninger underminerer demokratiet. Hvis demokratiet skal reddes, så skal naturvidenskabsfolk, der samarbejder med beslutningstagere, udvise større selvrefleksion og -kritik, være kritiske overfor myndighedernes anvendelse af deres arbejde, og samtidig skal undersøgningen i matematik styrkes over en bred kam", siger han. Ifølge Blomhøj er **"maskinstormeri"** mod matematiske modeller ikke et reelt alternativ, da samfundet bliver stadig mere kompliceret. Og det nødvendiggør inddragelsen af naturvidenskab, der baseres på matematiske modeller, i de politiske beslutninger.

Inddragelsen af matematiske modeller involverer - mindst - tre slags bivirkninger:

1. Den oprindelige problemstil-

ling omformes til en anden, der naturligvis er relateret til denne, men som ikke er identisk.

2. Den forholdsvis åbne diskussion lukkes, og det er kun eksperter, der kan deltage
3. Der sker en indsnævring af mulige alternative scenarier til dem, der kan konsekvensberegnes i en matematisk model.

Strømmen i Øresund

Som eksempel nævner han igen diskussionen om den faste forbindelse over Øresund.

"Her handlede den oprindelige problemstilling om, hvorvidt broen overhovedet skulle anlægges. På et tidspunkt bliver det til et spørgsmål om dens miljømæssige konsekvenser. Og så det, at der kommer matematiske modeller frem i offentligheden. Og dér afspores diskussionen til spørgsmålet om, hvorvidt man kan lave en matematisk nul-løsning, som det kom til at hedde. Derefter blev diskussionen hurtigt meget teknisk. Den handlede om, om det var nok at lave todimensionale beregninger på strømningsforhold, eller om der skulle tredimensionale modelberegninger til", forklarer matematikeren.

Da så tekniske beregninger ekskluderer hovedparten af den danske befolkning fra diskussionen betegner han fremgangsmåden for et demokratisk problem. *"Det er utrolig svært at få skabt en offentlig debat, hvor det kan ses, hvilken rolle de forskellige modelberegninger spiller",* siger han. Situationen skærpes yderligere af, at samfundet bliver stadig mere afhængige af komplicerede modeller. *"Men der er ingen vej uden om. Vi er nødt til, at gøre alt hvad vi kan for at gøre beslutningsprocesserne gennemsigtige på alle niveauer"*.

Når videnskab bliver kommerciel eller politisk

Videnskabsfolkene ender let med at blive spændt for en politisk vogn, hvor de ikke kan gennemskue konsekvenserne af anvendelsen af deres egne modeller. Men forskerne må også selv bære en væsentlig del af ansvaret.

"Som forsker bliver man smigret af, at der er nogle, som vil anvende ens modeller. Og så er det

nemt at komme til at forveksle modellen med virkeligheden, selvom man dybest set godt ved, at den er en forsimpning. Nu er der ikke længere tale om refleksion over modellens forudsætninger og gyldighedsområde", siger han.

Han afviser, at det skulle skyldes forskernes uhæderlighed, el-

presmeddelelser der offentliggøres, forklarer han.

Forskerens ansvar at reagere mod misbrug

Forskeren er forpligtet til at reagere, hvis hans model bliver misbrugt.

"Der er mange forskere, som vægrer sig ved at korrigere. Det er jo tit ikke en del af en forskers faglighed at blande sig i den offentlige debat. Men hvis man føler sig misbrugt, er det ikke kun en sag for en selv men et samfundsanliggende. Og så bliver man nødt til at agere", siger Blomhøj.

Han anbefaler forskere, at tænde for deres **'sociologiske fantasi'** før de går ind i et projekt.

Det er vigtigt at få gjort klart, hvordan ens model og resultater og model kan anvendes/misbruges i den politiske diskurs, før man springer på vognen, forklarer han. Han medgiver dog, at mange forskere ikke er specielt godt rustet til dette, da matematik

"Der er mange forskere, som vægrer sig ved at korrigere. Det er jo tit ikke en del af en forskers faglighed at blande sig i den offentlige debat. Men hvis man føler sig misbrugt, er det ikke kun en sag for en selv men et samfundsanliggende. Og så bliver man nødt til at agere".

ler at de er kommet for tæt på magthaverne, og peger i stedet på, at det delvist ligger indbygget i at modelleringen flyttes fra den akademiske verden - hvor publikation, diskussion og selvkritik er adelsmærker - til den kommercielle eller politiske sfære, hvor dette ikke står i høj kurs.

Forskeren skal derfor insistere på hele tiden at inddrage sine forudsætninger og fremlægge modellens usikkerheder og gyldighedsområde, samt om nødvendigt insistere på selv at se alle

og naturvidenskab stadig oftest har positivisme og falsifikationisme som videnskabsideal. Inden for disse idealer inddrages hovedsagelig forholdet mellem den enkelte forsker og hans studieobjekt, men ikke hvordan samfundets magtmechanismer influerer på forskningen.

Han betoner også, at forskerne skal lære at formidle deres egne resultater og deres modellers præmisser. Men, siger han, vi kan ikke klare demokratiproblemet med at uddanne eksperterne bedre. Vi er nødt til at basere os

på, at tilstrækkelig mange almindelige mennesker i samfundet kan forhold sig kritisk til modellerne.

Blomhøj skyder en del af demokratiproblemet over på **journalistens bane**. Han er lidt træt af, at de ikke formidler ordentligt. *"Det virker som om, at de ikke har tilstrækkelige forudsætninger for at behandle matematiske modellers rolle og betydning i samfundsmæssige problemstillinger inden for f.eks. miljø og økonomi. De arbejder ud fra en antagelse om, at folk ikke er interesserede i og ikke kan forstå matematiske modeller. Og det er selvfølgelig ikke alle, der kan forstå det, men journalisterne skal altså passe på ikke at lave en dårlig formidling"*, siger han. Han håber, at de nye journalistuddan-

nelser på RUC og Odense Universitet kan forbedre situationen.

Matematisk undervisning

Ifølge Blomhøj er det ikke er nok med en forbedret formidling. Undervisningen i matematik skal styrkes over en bred kam, men så er det heller ikke illusorisk, at den øgede anvendelse af matematiske modeller kan forenes med demokrati.

"Jeg er enig, i at det er uhyre svært overhovedet forstå, hvad en model er. Og det kræver, at man har prøvet at arbejde med modeller i flere sammenhænge". Alle skal naturligvis ikke uddannes til at lave matematiske modeller. Men undervisningen i matematik i folkeskolen og på gymnasiet skal gøres mere relevant. Den skal inddrage problemstillinger,

som ikke kommer fra matematikkens egen verden, og samtidig skal matematikkens store almene betydning i samfundet klargøres, forklarer han.

Ifølge Blomhøj skal skoleelever arbejde med modeleksempler, der kan styrke elevernes kritiske sans. Han ser en vis positiv udvikling i folkeskolen og i gymnasiet. I folkeskolen er formålsbeskrivelsen for matematik flot, men langt fra implementeret. *"Der er temmelig langt fra de flotte ord til handling"*, siger han.

I gymnasiet er der også åbnet lidt op. *"Men det afspejler sig ikke i eksamenskravene, og det smitter af på undervisningen"*.

Endelig kritiserer han også universitetsuddannelserne i matematik for at være lidt for sterile. *"Generelt skal der mere undervisning i, hvordan man forholder sig kritisk til opbygningen og anvendelsen af matematiske modeller. Hvis matematikundervisningen skal afspejle matematikkens betydning i vores moderne samfund er der generelt brug for mere opmærksomhed og flere ressourcer til undervisning i matematik i det danske uddannelsessystem"*, slutter RUC'eren. **v/**

"Det er vigtigt at få gjort klart, hvordan ens model og resultater og model kan anvendes/misbruges i den politisk diskurs, før man springer på vognen ...

FORSKERforum har fået hjemmeside med arkiv:
www.forskeren.dk

DANFOSS KØBER UDDANNELSE

Ekstern finansiering af uddannelser er en trussel mod universitetets fundamentet, mener formanden for Dansk Magisterforening som kommentar til, at Danfoss har købt sig ind på Aalborg Universitet

“**D**er er meget problematisk, hvis det danske uddannelsessystem skal baseres på, om man umiddelbart kan finde en virksomhed, der kan gå ind og finansiere uddannelsen. Det er helt utåleligt for uddannelsessystemet”, siger **Per Clausen**, formand for Dansk Magisterforening.

Han reagerer på, at Danfoss har indgået et samarbejde med Ålborg Universitet, hvor de lægger 5 millioner kroner over de næste fire år for at få uddannede civilingeniører, som er skræddersyet til Danfoss's behov. ÅU binder det samme beløb i halen af projektet.

Konkret er der tale om, at Ålborg Universitet etablerer en 2,5-årig overbygningsuddannelse med en specialisering inden for mekaniklinjen.

Snævre uddannelser

Ideen med det offentlige uddannelsessystem er, at det sikrer uddannelsernes bredde og at det udvikler sig i overensstemmelse med bredere samfunds- og erhvervmæssige interesser. Og derfor er det ifølge Per Clausen uheldigt, når en enkelt virksomhed begynder, at finansiere uddannelser, da de vil indrette dem efter deres egne behov, ikke fællesskabets.

Normalt er universitetsuddannelser så bredde, at de kan bruges inden for en lang række områder. Spørgsmålet er imidlertid, om studerende, som starter på en uddannelse skræddersyet til kun en aftager, ikke køber katten i sækken. Det er institutlederen bag den nye uddannelse, **John K. Pedersen**, ikke bekymret for. “Vi skal nok sørge for, at uddannelsen bliver tilstrækkelig bred. Og Danfoss sidder heller ikke med i studienævnet, så de har ikke direkte indflydelse på uddannelsen”.

Per Clausens alarm ringer alligevel. De studerende kan blive fanget af for snæver en uddannelse; “Det kan godt være, at det ikke bliver tilfældet et i den konkrete sag. Men hvad så næste gang, der kommer en virksom-

hed, der skal have skræddersyet en uddannelse”, spørger han polemisk.

Styring via pengesult?

Ingeniørfagene fattes generelt penge i disse år, da studenterne ikke ligefrem står i kø for at blive optaget på studierne, så Per Clausen kan godt forstå, at ingeniørfagene er ude med lassoen. “Både de naturvidenskabelige og tekniske områder mangler penge. Og derfor kan jeg godt forstå, at de gør som de gør. Men samfundsmæssigt er det en farlig udvikling”.

En fare ved at åbne sluserne for erhvervslivets pengestrøm, er at de vil bruge deres indflydelse til at styre universitetets forskningspolitik. Danfoss lægger 2,5 millioner kroner til forskning, og de får to ud af fire pladser i en såkaldt styringsgruppe som modregning. Styringsgruppen får eksempelvis stillingsopslag til gennemsyn, men John K. Pedersen er ikke betænkelig ved arrangementet: “Vi har ikke på nogen måde givet afkald på vores forskningsfrihed”.

Per Clausen stiller sig mere tvivlende overfor Danfoss' indflydelse på forskningen og uddannelsen og mener ikke, at ÅU burde bringe sig i et afhængighedsforhold af en enkelt virksomhed. “Der er ingen tvivl om, at forskningen i udgangspunktet ikke vil være tilrettet Danfoss' ønsker, men hvis resultater ikke er anvendelige for Danfoss, eller kandidaterne ikke matcher Danfoss' ønsker, vil det så ikke blive lavet om”, spørger han. Han frygter for, at der vil være en tendens til selvcensur i sådan et system, da det vil påvirke miljøet, hvor pengene kommer fra. “Traditionelt ligger magten jo hos den, der har pengene”.

John K. Pedersen svarer, at man aldrig kan afvise at der skulle optræde selvcensur: “Men jeg tror, at så længe, at vi har en klar målsætning for, hvad vi vil med samarbejdet, så bliver det ikke et problem”. Han understreger, at ÅU ikke er afhængige af Danfoss.

AC SVIGTEDE

- svigtede sine medlemmers interesser til fordel for Forskningsministeriet

Der var mange som havde svært ved at holde masken, da **AC's formand Svend M. Christensen** afrundede konferencen om 'Fremtidens IT-uddannelser og IT-forskning med engagerede og nuancerede indlæg’.

En af dem var Bjarne Andresen, som er formand for AC's UFU (Uddannelses- og Forsknings-Udvalg): “Det var en tam og tom forestilling på et tidspunkt, hvor der ikke længere var noget at diskutere. Formålet var at lave et reklame fremstød for IT-højskolen, som snarere burde være kommet fra Forskningsministeriets side og ikke fra AC's. For AC bør jo som lønmodtagerorganisation varetage sine græsrodsmedlemmers interesser, og det synes jeg, de har svært ved at fatte”, siger Bjarne Andresen, lektor i fysik ved KU-Naturvidenskab. Han mener, konferencen blev afholdt for, at vise at AC er en stor medspiller i planerne om IT-højskolen, og i øvrigt bringe AC ud i medierne.

Konferencen handlede formelt om regeringens planer om at styrke IT-forskningen og uddannelsen, men i praksis talte de indbudte oplægsholdere mest om den IT-højskole, som regeringen er ved at søsætte i Københavnsområdet i øjeblikket.

Svigter medlemmerne

Ifølge Bjarne Andresen er der to centrale temaer, som AC som personaleorganisation burde have sat på dagsordenen. IT-højskolen skal etableres som et fri-fakultet, og dermed undtages den fra styringsmekanismerne i Universitetsloven, da den skal ledes af en bestyrelse og direktør udvalgt af Forskningsministeren. Det betyder, at VIP'erne – AC's medlemmer – bliver kørt ud på et sidespor, da de kun får to af pladserne i bestyrelsen. Det tema burde AC have taget op:

“Hvorfor i alverden det er nødvendigt, at hver eneste gang, der laves noget nyt, så trækkes det uden for Universitetslovens styringsmekanismer. Selvfølgelig er det en styring med udpegede direktører og bestyrelser blev stort ikke nævnt under konferencen, men for en personaleorganisation burde det have en langt stærkere placering”.

Rektor bedre end AC

Andresen er glad for, at RUC's rektor Henrik Toft Jensen sad med i oplægspanelet, da han tog temaet efteruddannelse i IT for universitetslærere op. “Men det er besynderligt, at det var RUC's rektor Henrik Toft Jensen, som først og fremmest slog på efteruddannelsesbehovet for universitetspersonalet og ikke AC. Det er fint, at han gør det. Han er mere en repræsentant for os universitetslærere, end AC er det”, fastslår Andresen, der dog understreger, at AC's formand trods alt berørte det overfladisk i sit indledningsoplæg.

Andresen plæderer for at integrere IT i undervisningen på en pædagogisk måde. Universitetslærerne skal lære at benytte sig af IT på samme måde som overheads, projektopgaver og andre virkemidler. Han understreger, at han ikke klandrer sine kolleger for at være 'forstokkede', da uddannelser forældes lynhurtigt, når det gælder IT.

Ukritisk AC-panel

Hovedparten af medlemmerne i oplægspanelet har siddet med i udvalget, som har udarbejdet forslaget om oprettelsen af IT-højskolen. I oplægspanelet sad bl.a. AC's formand Svend M. Christensen, direktør i Forskningsministeriet Ove Poulsen, Jacob Lyngsø, direktør i IT-brancheorganisationen og RUC's rektor Henrik Toft Jensen.

Men desværre bragte konferencen ikke noget nyt frem, som ikke allerede står i Forskningsministeriets rapport om IT-højskolen. “Det var mere en orientering, end det var en mulighed for at give input. Og konferencen blev afholdt på et tidspunkt, hvor der ikke stod noget tilbage at ændre i forhold til etableringen af IT-højskolen”, mener Andresen. Det underer ham ikke, da modstandere af udvalgets forslag ikke var repræsenteret panelet.

Som et af de punkter, der kunne have været kritisk belyst nævner AC-udvalgsformanden spørgsmålet, om koncentration af IT-indsatsen ikke vil udtømme den almindelige IT-indsats på institutionerne: “Ville det ikke være bedre at bruge pengene over en bred front til en generel integration af IT i de videregående uddannelser ...”

IT-HØJSKOLE MED FRISTYRE

Danmark skal have en IT-højskole (læs: IT-universitet) i Københavnsområdet og måske senere en i vest-Danmark. Hvor institutionen nærmere skal ligge skal ud i licitation.

Der lægges op til at IT-højskolen oprettes som et såkaldt **frifa-kultet**, dvs. at det oprettes med juridisk status som fristyreinstitut efter universitetslovens paragraf 12. Det betyder, at IT-højskolen skal ledes af en direktør og en bestyrelse bestående af ni medlemmer, som alle (undt. vip'erne) er udpeget af Forskningsministeren (i samråd med Undervisningsmi-

nisteren). Erhvervslivet (aftagere) får flertal i bestyrelsen med fem medlemmer. To vip'er, en student og en tap'er udgør resten af medlemmerne. Bestyrelsesformanden udpeges af Forskningsministeren i samråd med Undervisningsministeren.

Fomålet er en styrkelse af IT-uddannelserne og -forskningen, da Danmark har alvorlig mangel på IT-uddannede. Højskolens uddannelses- og forskningsprofil er endnu ikke fastlagt, men det endelige uddannelsesudbud skal formentlig fastlægges af bestyrelsen i samspil med de højere

"Nu har vi knoklet for at få integreret informationsteknologien på humaniora. Så har man lavet en konstruktion, der betyder, at man trækker nogle meget sårbare miljøer væk fra de steder, hvor de egentlig kunne gro godt. I praksis vil der ske det, at det bliver sværere for os at få IT-eksperter, og hvis de fjernes så ryger vores integration i de eksisterende fag"
(Dekan Kuhlmann Madsen, KU-humaniora)

"Det skal være en 'fristyreinstitution'. Men hvad betyder det konkret? Jeg leder forgæves i notatet om IT-højskolen. Man skal have en bestyrelse med eksternt flertal af aftagere. Der skal være en direktør, der ansættes af værtsinstitutionen. Betyder det, at man forestiller sig, at der tilknyttes syv fakulteter eller at det bliver et center, der hænger fjernt fra den daglige trommerum på universiteterne?"
(Dekan Kuhlmann Madsen, KU-humaniora)

uddannelsesinstitutioner og erhvervslivet. Det er dog fastlagt, at der skal udbydes kandidatuddannelser, masteruddannelser og ph.d.-uddannelser o.lign. samt kortere kurser.

Undervisningen finansieres efter taksameterprincippet. En kandidatårsværk får kastet godt 53.000 kroner i nakken, mens en ph.d får godt 130.000 kroner. Forskningsministeriet fordobler beløbet, og tanken er, at denne 'anden halvdel' skal bruges til forskning.

Forskningsprofilen er endnu uklart, men det understreges, at

den skal følge retningslinjerne i regeringens såkaldte *Nationale delstrategi for IT-forskningen*. Det er uvist, hvordan vægtingen skal være mellem de bløde og de hårde IT-fag (se "IT-forskningen erhvervsrettes" på næste side). Det anbefales, at forskningen så vidt muligt skal foregå i samarbejde mellem erhvervslivet og institutionen.

Det er planen at optage 500 studerende allerede fra den 1. september næste år. Håbet er endvidere at få indskrevet 1000 ekstra om året fra år 2003.

VL

IT-REKRUTTERING

Hvor finder man lærere? Og hvor finder man 500-1000 nye studerende? DTU-studieleder frygter, at jagten på IT-studerende vil gå ud over søgningen til de tekniske og naturvidenskabelige uddannelser

"Det er utrolig farligt, hvis de studerende ikke får en uddannelse med rod i den forskningsbaserede undervisning. De kommer da let til at stå med en snæver uddannelse, som de kun kan bruge i et kort stykke tid, og så er udviklingen løbet fra dem", siger Robin Sharp, studieleder på DTU.

Ove Poulsen - direktør i Forskningsministeriet - enig i: "Det er en af udfordringerne for den kommende IT-højskole at sørge for at de studerende får en uddannelse, der ikke er for smal og gearret til fremtiden", forklarer han.

IT-højskolen skal udbyde et bredt spektrum af ph.d.-uddannelser, 2-årige masteruddannelser, diplomuddannelser og andre relevante korte uddannelser og kurser, så IT-højskolen kan komplementere universiteternes uddannelser. Undervisningen skal være forskningsbaseret, og Undervisningsministeriet lægger eksempelvis godt 53.000 kroner kandidatårsværk for et årsværk.

Forskningsministeriet lægger et tilsvarende beløb oven i hatten til forskning.

For få lærere

Lone Dirckinck-Holmfeld, lektor i IT/fjernundervisning ved Ålborg Universitet, mener, det bliver svært at rekruttere tilstrækkeligt med lærere: "Det bliver svært at kunne udbyde kvalificeret forskningsbaseret undervisning inden for de nye områder - for i forvejen mangler der forskningskvalificerede lærerkræfter".

Aalborg-pektoren understreger, at det er vigtigt med forskningsbaseret undervisning: "At tilbyde forskningsbaseret undervisning er en af de vigtigste samarbejdsformer med erhvervslivet, fordi det sikrer implementeringen af den nyeste viden gennem de studerende. Specielt i åbne uddannelser sker der nærmest en øjeblikkelig implementering, da der her er tale om at de studerende kommer fra virksomhederne".

Tvivel om rekruttering af studenter

Ambitionerne for den nye IT-højskole er høje. Der skal indskrives mellem 500-1000 studerende om året allerede fra næste år, da erhvervslivet står med store rekrutteringsproblemer.

Robin Sharp, studieleder på DTU, tvivler på, at det kan lade sig gøre at fange så mange studerende. "Det bliver svært, at rekruttere 500-1000 studerende som forskningsministeren budgetterer med. Hvor skal de komme fra?", spørger Robin Sharp. Han frygter også, at det kan forstærke problemerne med at rekruttere studerende til naturvidenskab og ingeniørfagene, hvor der i forvejen er mangel på studerende.

Henrik Toft Jensen - RUC's rektor og medlem af udvalget bag IT-højskolen - mener, at det kun er realistisk med et optag på omkring 150 det første år.

Ifølge Ove Poulsen bliver det behærdigt arbejde at rekruttere de studerende, men det bliver ikke et problem.

Rekruttering af kvinder og nørd

Dirckinck-Holmfeld peger på, at det er nødvendigt i højere grad at integrere den humanistiske dimension for at få fat i nye målgrupper - kvinderne og de unge. "De æstetiske, kommunikative, brugs- og designmæssige dimensioner skal derfor styrkes", siger hun.

Ifølge udvalget skal IT-højskolen også optage autodidakte computernørder, men det er ifølge Sharp ikke en god ide, da de ikke har tilstrækkelig med disciplin: "I øvrigt tror jeg heller ikke, at det er i danske virksomheders interesse. De er ikke store nok til, at kunne betale for at have en computernørd gående. Han kan godt være meget inspirerende, men er ikke tilstrækkelig målrettet ..."

VL

IT-FORSKNINGEN ERHVERVSRETTE

IT-højskolen bliver et frifakultet under Universitetsloven.

Institutionen skal styres af en bestyrelse, hvor flertallet udgøres af eksterne medlemmer fra erhvervslivet. Og konstruktionen kan true grundforskningen, siger kritikere

Det er uforståeligt, at kun to ud af den nye IT-højskolen ni bestyrelsesmedlemmer er VIP'ere. IT-højskolen kan ikke bringe Danmark med i den videnskabelige frontlinje. Den er et levn fra industrisamfundets tid".

Sådan karakteriserer Lone Dirckinck-Holmfeld, der er lektor i IT/fjernundervisning ved Ålborg Universitet, regeringens nye initiativ om at oprette en IT-højskole i Københavnsområdet. Hun reagerer skarpt på, at erhvervslivet kommer til at sidde tungt på magten i den bestyrelse, som skal lede IT-højskolen, da det let kan resultere i indførelsen af virksomhedslignende styreform, hvilket forhindrer fri, original forskning. Hun støttes af andre fremtrædende IT-forskere.

Ove Poulsen, direktør i Forskningsministeriet og formand i udvalget bag IT-højskolen, afviser kritikken. "Det er nødvendigt at få en ny ledelsesform, hvis man overhovedet skal kunne følge med inden for IT-området", siger han.

Magt til erhvervslivet

Erhvervslivet får magten i den nye IT-højskole, da den skal oprettes som et frifakultet, der ledes af en bestyrelse og en direktør. Erhvervslivet kommer til at sidde på fem af bestyrelsens ni pladser. Alle medlemmerne undtagen de to VIP'ere udpeges direkte af Forskningsministeren. Og det er ifølge fremtrædende IT-forskere uheldigt, da den styreform, der er importeret fra private virksomheder, ikke skaber fundamentet for en god original grundforskning.

Dirckinck-Holmfeld påpeger, at forudsætningen for original forskning er, at forskeren 'ejer' sin problemstilling. Hun mener ikke, det kan lade sig gøre på IT-højskolen, når erhvervslivet får magten. Hun støtter af professor **Frands Mortensen**, Institut for Informations- og Medievidenskab ved Århus Universitet, der heller ikke begejstrer for konstruktionen.

Ove Poulsen mener kritikken går galt i byen, da den overser, at der er behov for "spændende nytænkning". Universiteternes traditionelle styreform er ikke ideel til en IT-højskole, da Universi-

tetslovens styrings- og ledelsesregler er for stive. "Det er nødvendigt med en ledelsesform, der har en hurtig reaktionsevne. Hvis vi skal foran det store udland, så skal man tænke nyt".

Lønarbejder-forskning

Poulsens mantra om hurtigere omstillingsevne er ikke Dirckinck-Holmfeld kop te. IT-højskolens styreform truer forskerånden, da den leder til mindre dedikerede forskere. "Konsekvensen af at indføre virksomhedslignende ledelsesformer kan let blive en lønarbejder mentalitet, hvor man går hjem klokken 15.30 og ikke tænker videre på sin forskning", siger hun. Og det er uheldigt, hvis IT-højskolens forsknings skal være med i toppen af den internationale liga.

Den køber Ove Poulsen ikke. Han mener, at der er masser af eksempler på, at privatejede universiteter og det private erhvervsliv laver fremragende forskning: "Tænk på den gode forskning, der laves i det private erhvervsliv og på de privat ejede universiteter i USA. Den forskning er hverken mindre visionær eller ringere. Der er simpelthen ikke en sammenhæng mellem hvem, der ejer universiteterne og kvaliteten af forskningen".

Dirckinck-Holmfeld ønsker ikke, at romantisere den nuværende styring af universiteterne bl.a. er forskere/institutionerne ikke altid tilstrækkeligt gode til at samarbejde og skabe synergieffekt, men det løses ikke via direktører/bestyrelser. I stedet efterlyser hun en ledelse, der kan indfange og koordinere forskernes signaler: "Jeg går meget ind for, at ledelsen stimulerer og støtter eksisterende forskningsmiljøer samt samarbejdet mellem disse for at forøge synergieffekten". I forlængelse heraf støtter hun udvalgets planer om nedsættelsen af et såkaldt foreight-udvalg, der skal sørge for, at IT-højskolen altid har fingeren på pulsen inden for den mest spændende IT-forskning.

Trussel mod grundforskningen

Der lægges op til et meget nært parløb mellem erhvervslivet og IT-højskolen. Intentionen er, at forskningen skal foregå i tæt samarbejde med erhvervslivet inden for flere felter, men spørgsmålet er, om det er godt for grundforskningen. "Man kan godt frygte for grundforskningen i en konstruktion som IT-højskolen. Og grundforskningen udgør ryggraden i vores samfund", siger Sharp. Han adværer samtidig mod rygmarvsreflekser mod samarbejde mellem universiteterne og erhvervslivet inden for IT-forskningen: På nogle områder er det skidt, på andre er det godt, fastslår han.

Dirckinck-Holmfeld er enig i at samarbejde mellem universiteter og virksomheder er både godt og nødvendigt, men understreger, at samarbejdspartnere skal have noget forskelligt at byde på for at skabe udvikling og nytænkning. Det er derfor ikke en god ide, hvis IT-indsatsen lægger hovedvægten på anvendt og strategisk forskning. I samarbejdet mellem universitet og erhvervslivet skal universiteterne kunne tilbyde grundforskning – hvorfor skal erhvervslivet ellers samarbejde med universiteterne, spørger hun.

"Fra vores samarbejder med virksomheder og institutioner ved vi, at det er den kritiske og 'uafhængige' grundforskning, som efterspørges", siger hun.

Ove Poulsen vil ikke inddrages i polemikken om grundforskning versus anvendt forskning. "Jeg kan ikke forholde mig til begrebet grundforskning, der er den gode og den dårlige forskning", replikerer han polemisk.

Et problem med erhvervslivets stor indflydelse på IT-højskolens forskning er - ifølge Frands Mortensen - at det kan gå ud over grundforskningen, da der ikke er garanti for, at erhvervslivet har forståelse for grundforskningens lange tidsperspektiv.

Ifølge Ove Poulsen er det ikke korrekt, da det private erhvervsliv opererer med korte tidshorisonter. Han mener derimod at erhvervslivet kan give meget værdifulde indspark til forskningen.

"Det er en forkert antagelse, at erhvervslivets folk ikke kan beskytte og fremme forskning. Det ved vi alle sammen, at de kan". Han understreger, at IT-højskolen ikke involverer mere forskningsstyring.

Ødelægger eksisterende miljøer

Hvis IT-højskolen skal leve op til udvalgets ambitioner om guldmedaljerforskning, så skal de have fat i de bedste lærerkræfter inden for området. Robin Sharp tvivler på, at det kan lade sig gøre. "Og hvis ikke IT-højskolen kan tilbyde fri grundforskning, bliver det endnu sværere at rekruttere lærere og ph.d-studerende". Allerede nu går mange kandidater ud, hvor lønningerne er dobbelt så høje, og hvor betingelserne for at forske i det private erhvervsliv er ved at nærme sig universiteternes, supplerer Dirckinck-Holmfeld.

Lykkes det for IT-højskolen at tiltrække cremen af forskerne inden for IT-forskningen frygter Frands Mortensen, at det kan lede til en dræning af de eksisterende miljøer. "Det er slet ikke gennemtænkt, hvor lærerne skal komme fra", siger han, og henviser til at hele planlægningen af IT-højskolen er kendetegnet af uigennemskuelige 'hovsa-løsninger'.

Ove Poulsen bryder sig ikke om defensiv tænkning. Han mener, konkurrence er sundt for de eksisterende IT-miljøer, da det vil stimulere udviklingen. "Hvis jeg frygter, at nogle ville ødelægge mit miljø, så ville budskabet til mig selv lyde 'Du er ikke god nok, lille Poulsen. Hvis man ikke støtter på sig selv og tror på, at man er dygtigere end de andre, så er der ikke rigtig plads til én i forskningen. Og hvis vi godtager alle den slags argumenter, så accepterer vi, at verden er som den var til forn, og at det nok er umuligt at lave den om. Det har vi besluttet skal være lyv", siger han.

Han mener ikke, rekrutteringen af lærere bliver et problem. "Hvis vi ikke kan finde dem i Danmark, så må vi finde dem i udlandet. På min gamle arbejdsplads, Microelektronik Centret på DTU, der kommer 43 procent

af den ansatte fra udlandet", fortæller han.

Gammeldags

Indtil videre skal IT-højskolen ikke købe sine egne bygninger, men den skal i stedet fysisk integreres i en eller flere højere uddannelsesinstitutioner. Men overhovedet det, at oprette fysisk eksisterende institutioner er ifølge Dirckinck-Holmfeld helt ud af trit med videnssamfundet eller

det postmoderne samfund.

Ove Poulsen er ikke enig i, at det er dinosaur-tænkning, at oprette fysisk eksisterende centre. "Det er nødvendigt, at folk virker sammen, vekselvirker og brain-stormer uanset hvor virtuel verden bliver", siger Poulsen. Hvis Danmark skal med hvor det sner, er der ingen vej uden om rigtige centre.

VL

IT's HUMANISTISKE DIMENSION?

Konstruktionen med IT-højskolen tager ikke nok højde for de forskningsmæssige fomyelser, der er etableret med udgangspunkt i den såkaldte blødere IT-forskning, mener AaU-lektor **Lone Dirckinck-Holmfeld**.

"Den nuværende nationale delstrategi for IT-forskningen er for snæver. Der er stadig en overvægt af matematisk, datalogisk forskning, men dog en åbning mod den humanistiske IT-forskning. Men alene det, at man benytter betegnelsen IT og ikke IKT (Informations- og kommunikations-teknologi) peger på et snævert informatik-begreb, der ikke integrerer kommunikationsaspektet", siger Dirckinck-Holmfeld. Hun understreger, at der skal være forskning i den tematiske orienterede datalogiske del, men des tættere forskningen kommer på anvendelsessiden, jo mere skal der inddrages af humanistiske og samfundsvidenskabelige elementer.

"Det nyeste inden for robotteknologien er 'lærende-robotter', og robotforskerne har brug for læringsteori fra os, der ved noget om det. Men også udviklingen af systemer, f.eks. til undervisning kræver forskning i læreprocesser og samarbejdsformer, fordi disse altid - bevidst eller ube-

vidst - indbygges i teknologien".

Hun støttes af professor **Frands Mortensen**, der kommer AU-Informationsvidenskab. Han mener også, at der er en fare for, at den humanistiske IT-forskning glemmes. "Om ti år vil man grine sin r... i laser, når man læser rapportens (Den nationale delstrategi, red) anbefalinger, som er alt for snævre og teknologifixerede", sagde han i forbindelse med sin mindretalsudtalelse til udvalgsarbejdet om Den nationale delstrategi i 1997 (FORSKERforum nr. 108).

Direktøren i Forskningsministeriet **Ove Poulsen** er derimod udmærket tilfreds med Den nationale delstrategi, og mener i høj grad, at der er lukket op for den humanistiske IT-forskning. "Jeg forstår simpelthen ikke den kritik. Og hvis du læser betænkningen om IT-højskolen igennem, er der faktisk en åbning over mod de bløde fag. Det er faktisk en gave til humaniora om at spille med, hvis de vil", siger han. Han støttes af DTU-institutleder **Robin Sharp**:

"Den nationale delstrategi giver en meget bred ramme. Jeg synes, den er et udmærket kompromis mellem en meget bred og en meget snæver IT-definition".

VL

FREJA-ANSØGNINGER

Interessen for det såkaldte FREJA-program har været overvældende. Der er indkommet 327 ansøgere, og der er søgt om 2.200 millioner kroner, selv om projektet kun har 78 millioner til disposition. Det er således under 4 ud af 100 ansøgningsmillioner, som vil blive imødekommet.

Forskningsminister Jan Trøjborg betegner uden tøven programmet som en succes. "Interessen og de mange kvalificerede ansøgere viser, at det kvindelige potentiale er der..."

FREJA var tidligere forskningsminister Jytte Hildens støtte til yngre kvindelige forskere, som skulle have mulighed for "at realisere innovative og bæredygtige forskningsmæssige formål". FREJA-projekter skal ledes af anerkendte, gerne kvindelige, forskere, der får til opgave at samle nye forskergrupper af yngre forskere, gerne kvinder, omkring sig. Ved sammensætning af forskergrupperne skal der tages ligestillingsmæssige hensyn, og

der vil blive tale om positiv særbehandling.

Ansøgningerne er kendetegnet ved at være relativt store, 6,7 millioner i gennemsnit - mens der i gennemsnit kun kan afsættes 240.000 kr. til hver af de 327 ansøgere!

Ansøgningerne er således fordelt mellem hovedområderne:

- SSF: 35 stk., ansøgt beløb: 224.709.742,60 kr
- SHF: 68 stk., ansøgt beløb: 524.519.783,29 kr
- SNF: 77 stk., ansøgt beløb: 538.381.739,00 kr
- SSVF: 117 stk., ansøgt beløb: 729.718.427,60 kr
- SJVF: 28 stk., ansøgt beløb: 213.348.916,00 kr
- STVF: 27 stk., ansøgt beløb: 181.076.390,00 kr

Midlerne administreres af Statens Forskningsråd, og bevilningerne vil blive overført til de respektive forskningsråd, når pengene er prioriteret.

jø

KØNSKVOTERING, TAK

Universitetssystemet fagliggør alle mulige kvalifikationer – bare ikke køn, siger lektor Inge Henningsen, som vil have kønskvotering

“Det lyder som en snusket ting, at andet end ’videnskabelige kvalifikationer’ skal indgå i en stillingsbedømmelse, men sådan fungerer det jo allerede i dag! Der kan indgå mange forskellige – og nogle gange meget specifikke – kriterier i et stillingsopslag, så hvorfor kan køn ikke også indgå”, lød lektor Inge Henningsens påstand, da hun talte om ”Videnskabelige kvalifikationer og køn” ved en årskonference om kønsbarrierer på universitetet og i forskningen.

For nogle ville et sådant udsagn være en provokation, fordi kvalifikationsbegrebet i forskningsverdenen opfattes som noget relativt statisk. Men de fleste af de cirka 50 deltagere – heraf enkelte mænd – var ikke i tvivl om det underforståede budskab: At det herskende kvalifikationsbegreb holder kvinder ude.

”Med mit indlæg argumenterer jeg for kønskvotering, ja. Sagnet set er der mange ting, som taler for det, for eksempel at det er nødvendigt især på de naturvidenskabelige og tekniske videnskaber om styrke miljøet såvel på kort som på langt sigt. Med de krutteringsproblemer, som allerede er der i dag, er det nødvendigt at tiltrække flere kvinder...”, siger lektoren, som understreger: ”Den hidtidige kønskvotering med en enkelt stilling hist og her er ’latterlig’. Man skal op i 40 nye kvindelige professorer – som ligestillingsudvalget foreslår – før virkningerne er umagen værd”.

Henningsen var selv medlem af den arbejdsgruppe om ligestilling, som netop har afleveret en rapport til Forskningsministeren. I udvalget kunne man imidlertid ikke blive enige om mere radikale tiltag som for eksempel kønskvotering.

”Den bedst kvalificerede”

Inge Henningsen finder det besynderligt, at der sker en mistænkeliggørelse, når der tales om køn i videnskabelige sammenhænge. Et sådant tilfælde er for eksempel, når professor Ib Bondebjerg siger: ”Det er betænkeligt, hvis der kan presses på for at køn, etnisk tilhør e.l. kan indgå i udvælgelsen, hvor én, som ikke er den mest fagligt kvalificerede, kan komme den korteste vej ind i en stilling” (FORSKERforum 118, november 1998).

Henningsen siger: ”Jeg vover den skræmsikre påstand, at man påstår at finde ’den bedst kvalificerede’, men jeg tror ikke på det, for der sker en konstruktion af kvalifikationskriterier, så man ikke nødvendigvis får den bedste inden for området. Jeg vil lige frem kalde det uetisk: at alle andre kriterier end køn inddrages i opslag og bedømmelser...”

Hendes udsagn er lavet på bestemte præmisser: ”Jeg har lavet en analyse af systemet og af måden, der formuleres stillingsopslag. Og så har jeg set på almindelige udsagn om det kvalifikationsbegreb, som er almindeligt udbredt. Og jeg har så villet de konstruere hovedpåstanden om, at man ansætter den bedste, for det gør man ikke ubetinget. Man ansætter derimod efter at en hel masse kriterier er opfyldt.

Jeg påviser således, at det er uacceptabelt, når folk slipper af sted med sådanne påstande...”, siger Henningsen. Hun ønsker en ”rationel diskussion”, som kan bidrage til, at bringe diskussionen om ansættelseskriterier bringes op på et højere niveau.

Konstruktion af specifikke kvalifikationer

Henningsen opfordrer til ”lidt mere ydmyghed over for de mulige faldgruber i udvælgelsen af videnskabeligt personale samt lidt større indsigt i de mekanismer, der faktisk opererer i det videnskabelige system”.

Hun mener således, at der sker en konstruktion af det videnskabelige kvalifikationsbegreb, som implicit har nogle præferencer og udelukker andre, når der for eksempel i konkrete stillingsopslag spørges efter:

- “empirisk forskning i fransk sprog”
- “senmiddelalderens europæiske, særlig franske mentalitetshistorie med henblik på ridervæsenet”
- “håndtering af store biologiske datasæt”
- “Nanostrukturers fysik”
- “Statistik og sandsynlighedsregning”.

”Nogle af kravene grænser til det usaglige”, konstaterede Henningsen på baggrund af de selektivt udvalgte eksempler.

Systemkrav

Ud over sådanne kvalifikationsindsnævninger fungerer der sam-

tidig en selektion gennem de forskningsmæssige systemkrav. Hvilke krav stilles der for eksempel til forskningsindsatsen og hvordan sker der en prioritering mellem:

- fordeling af forskningsindsatsen på fagområder
- institutionel fordeling
- geografisk fordeling
- aldersfordeling blandt forskere m.m.

Systemkravene bestemmer, hvilke kombinationer af specifikke kvalifikationer, der anses for at være forenelige med samfundets krav til forskningen.

”Men der er også områder, hvor der skal være mange folk og steder, hvor der skal være få. Og prioriteres et specifikt fagområde, så er der ingen garanti for, at man får den bedste – og højt kvalificerede personer på andre områder har derfor ingen fast ansættelse”.

Snævre stillingsopslag udelukker kvinder

Henningsen mener, at det er alt for kortsigtet at forklare den lave kvindeandel på universitetet og i forskningsverdenen med, at de simpelthen ikke søger stillingerne. Hun mente i stedet, at man bør se på rekrutteringsmåden. Knap halvdelen af de professor-, lektor og adjunktstillinger, der blev besat i 1995-96 havde således kun en kvalificeret ansøger, og 70 procent havde højst to kvalificerede ansøgere.

Det er snævre stillingsopslag, som er skyld i, at der kun er en ansøger, siger Henningsen, som citerer DTU’s rektor for at sige: ”Jeg vil ikke afvise, at nogle stil-

lingsopslag er meget snævert formuleret. Men det er de på den anden side nødt til at være, fordi vi skal bruge specialister med et dybtgående kendskab til meget specielle fagområder, hvor der skal forskes og undervises på meget højt niveau”.

Henningsen mener, at de snævre stillingsopslag simpelt hen er i strid med, at forskningen skal foregå på højeste niveau, fordi den snævre kvalifikation i nogle tilfælde vil udelukke generalkvalifikationer. ”Man får de bedste inden for et kvalifikationsområde ved at ændre lidt på opslaget og gøre det bredere. Det vil forbedre kvinders muligheder for at få stillinger”, mener hun.

Kønsdiskussionen er følelsesladet

Hun kalder kønsdiskussionen for ”følelsesladet” og citerede forskellige indlæg, som tog afstand fra kønsdimensionen:

”Men i det øjeblik, man giver køb på kvaliteten for at sikre sig, at det bliver en kvinde (der bliver ansat) gør man ubodelig skade”, har en institutleder på KU-botanik sagt.

”Vedrørende specifikke tiltag kan det oplyses, at fakultetet tager afstand fra stillinger, som er øremærket til kvinder, da vi til enhver tid vil holde det princip i hævd, at det er de bedst kvalificerede, der får stillingerne”, har Samfundsvidenskab ved KU udtalt.

Inge Henningsen slutter: ”Der gæes implicit ud fra, at man skal tilsidesætte forskningskvalitet. Der sker altså en fagliggørelse af forskellige kvalifikationer. Det ene - ste, de ikke vil fagliggøre, er køn...”

40 NYE KVINDELIGE PROFESSORER

- skal slå hul på ligestillingsbylden, foreslår udvalg. Og forskningsministeren støtter forslag om op mod 100 millioner skal bruges på formålet – selv om pengene måske skal tages fra universiteterne selv ...

“**V**i har ikke foreslået kønskvotering. Men vi har givet nogle signaler ligesom ansættelsesbekendtgørelsen giver nogle signaler”, understregede formanden for et udvalg, der netop har afgivet en rapport om ligestilling i forskningen. Rapporten stiller blandt andet foreslår, at det vil hjælpe kvinder til en nemmere adgang til faste stillinger, hvis der udover de forskningsmæssige kvalifikationer lægges vægt på de sociale færdigheder, personlige egenskaber samt evnen til at formidle. Men det betyder ikke, at det skal være andrerangs ansættelser, som ser stort på, at forskningen og undervisningen på universiteterne skal foregå på det højeste niveau:

“Besættelse af stillinger skal ske, uden at man slækker på kvalifikationsbegrebet. Men der er en tendens til, at kvalifikationsbegrebet er noget meget bestemt, og det skal oplødes, for ellers fungerer det som strukturelle barrierer for kvinder”, forklarede udvalgets formand, lektor Anette Borchorst fra AU-Institut. “Der er almindeligvis en tyk tro på, at der ansættes efter ’kvalifikationer’. En del stillingsopslag er simpelthen for snævert slået ud, og det udelukker kvinder. Ved bedømmelsen måler man på meget specifikke videnskabelige kvalifikationer. Vi skal have slået hul på de mekanismer, der fungerer bag om ansættelser. Forskerkulturen reproducerer sin egen mandedominans – uden at man selv er klar over det”.

Forskningsminister Jan Trøjborg betonedede vigtigheden af, at der ikke gås på kompromis med den forskningsmæssige kvalitet i forsøget på at få en mere ligelig kønsfordeling på universiteterne.

Offentliggørelsen af rapporten skete ved et pressemøde den 20. november.

Forslag: 40 ekstra kvindelige professorater

Forskningsministeren var positiv over for rapportens anbefalinger, som han kaldte “en god platform”.

Som et særinitiativ foreslår rapporten, at det er vigtigt med

“rollemodeller”. Danmark har kun ca. 40 kvindelige professorer ud af ca. 700, hvilket svarer til ca. 6 procent. Udvalget foreslår, at andelen i løbet af en relativt kort årrække bør bringes op på 20 procent.

Derfor foreslår udvalget - kønskvoterende - en pulje på 40 professorater til “det underrepræsenterede køn”. Et sådant initiativ ville være en fordobling af det nuværende antal kvindelige professorer. Det skal være et ledelsesansvar at få disse professorater tildelt til de institutter, hvor der findes kvalificerede kvinder, som kan søge stillingerne. Det anbefales, at de kvindelige professorer fortrinsvis ansættes ved institutter, hvor der er få eller ingen kvindelige professorer, men mange kvindelige studerende, ph.d.’ere, adjunkter og lektorer ud fra den begrundelse, at de udgør “gode vækstlag”.

Forskningsministeren var positiv over for de 40 professorstillinger, og han vil drøfte dette med Folketingets Forskningsudvalg. Han konstaterede dog, at de 40 nye professorer ville betyde merudgifter på ca. 100 millioner kroner.

“Om vi lige lander på 100 millioner eller et mindre beløb er op til forhandlingerne. Men det er da rigtigt, at hvis Folketinget går ud fra et 0-sumsspil, så skal pengene tages fra noget andet under forskningsministeriets område”, konstaterede ministeren.

Ministeren henviste til den søgning har været til tidligere forskningsminister Hildens Freja-program, der udbyder forskningsprojekter primært rettet mod unge kvinder. Freja har fået 327 ansøgninger, men der er kun penge til at imødekomme 4 procent af de søgte midler.

“Det høje ansøgstal til Freja-programmet har vist, at der er et stort uudnyttet potentiale blandt kvindelige forskere. Derfor er der grund til at overveje, hvordan antallet af kvindelige professorer kan øges. Det er dog vigtigt at slå fast, at sådanne opslag skal ske i fri konkurrence og på baggrund af ekstern kvalitetsvurdering”, sagde Trøjborg.

Gulerødder

Rapporten stiller forskellige forslag til incitamenter. Det er “gulerødder”, som skal ansøge til en aktiv ligestillingspolitik:

- Kønskvotering i generationspuljen: Ved oprettelse af en generationspulje til afhjælpning af alderspuklen bør det stilles som et krav, at institutionerne opnår en mere ligelig kønsfordeling.
- Rollemodels-professorforlaget: For at få flere kvindelige professorer, afsættes der en pulje på 4 professorater til “det underrepræsenterede køn”.
- Slå-hul-på – professorater: Der oprettes en særlig pulje til reskruttering af kvindelige gæsteprofessorer, gerne fra udlandet og især i miljøer, hvor der er relativt få kvinder.
- Ligestillingskonsulenter: For at stimulere til øget ligestilling, afsættes der midler til at et par universiteter kan få tilskud til ansættelse af en ligestillingskonsulent i en 3 årig forsøgsordning.

Blødere bedømmelses kriterier

Udvalget foreslår, at bedømmelseskriterierne gøres bredere. Det skal ske ved at der – ud over de forskningsmæssige kvalifikationer – også lægges vægt på sociale færdigheder, personlige egenskaber samt evnen til at formidle.

Men det foreslås også, at der skal tages hensyn til kvinders eventuelle graviditeter og børnefødsler i et særligt omsorgsforslag, der betyder, at der ved vurdering af kvinders forskningsproduktion skal tages særlige hensyn: Hvis forskningsproduktionen har været vigende nogle år som følge af omsorgsforpligtelser, skal dette ikke vægtes negativt ved bedømmelsen af forskningskvalifikationen, forudsat forskningsintensiteten i årene forud for den aktuelle bedømmelse har været tilfredsstillende.

Barsels- og forældreorlov medfører ofte et brud i forskerkarrieren, som det kræver en særlig indsats at komme over. Derfor mener udvalget, at forskere – og det er både mænd og kvinder – så vidt muligt skal “fre-

des” i det første år efter barsels- eller forældreorlov, således at der bliver mulighed for at få indhentet sit forskningsfelt efter afsluttet orlov. Dette bør gælde både for fastansatte og ikke-fastansatte med administrative og/eller undervisningsmæssige forpligtelser. På den måde kan man kompensere de forskere, der ellers vil risikere at have en forringet mulighed for at meritere sig gennem en forskningskarriere som følge af barsels- eller forældreorlov, argumenterer udvalget, som ikke kommer ind på oprettelse af særlige post-doc’s til kvinder.

Ansættelsesbekendtgørelsen et værktøj

Forskningsminister Trøjborg kaldte den nye ansættelsesbekendtgørelse – hvor den ansættende myndighed har mulighed for eksempelvis at vælge en kvinde blandt de kvalificerede – for et vigtigt værktøj i ligestillingsbestrebelse, fordi der er mulighed for at lægge vægt på kønsdimensionen. Ikke at det skulle være det eneste kriterium ud over de forskningsmæssige kvalifikationer, for også pædagogiske kvalifikationer o.a. kan indgå.

“Ansættelsesbekendtgørelsen giver ledelsen mulighed for selv at definere sin personalepolitik, og jeg går ud fra, at langt de fleste institutioner kan se det positive i en bedre kønsbalance”, sagde ministeren.

Anette Borchorst betonedede det elastiske i kvalifikationsbegrebet. Hun henviste til, at rapporten ikke stiller radikale forslag om kønskvotering, og hun mente ikke at tvangsmekanismer er vejen frem:

“Man kommer ikke ret langt med tvangsmekanismer. Der skal tages initiativer, som tager hul på en bedre kønsfordeling, og så er det vigtige, at der er enighed på institutionerne om fremtidige initiativer ...”

jø

Ligestilling i forskning. Rapport fra Udvalget for Ligestilling i Forskning, november 1998.

SEKTORFORSKNINGENS
MANGE KASKETTER

På papiret er sektorforskningen defineret som uafhængige. I praksis er den enkelte forsker imidlertid langt fra suveræn. Der foregår nemlig en omfattende styring af institutionernes virksomhed, siger forskningsleder, som stoppede i sektorforskningen

"Sektorforskningsinstitutionerne har problemer med sine mange kasketter. Den ene dag skal de være uafhængige forskningsinstitutioner. Den næste dag skal de fungere som rådgivere og den tredje dag som en del af det politisk-administrative system. Hvordan kombineres disse forskellige og modsat rettede opgaver? Kan de overhovedet forenes - eller må man vælge imellem dem?"

Disse spørgsmål har tidligere forskningschef ved Danmarks Miljøundersøgelser (DMU), John Holten Andersen, tænkt en del over gennem sine år i sektoren. Der var mange spørgsmål, som det var svært at forholde sig principielt til, når man sad midt i konflikterne. Han benyttede derfor et jobskifte (til en stilling i Naturrådet) som lejlighed til at gøre status i en **kronik i Politiken (d. 19/10)**. Det var lettere at have overblikket, når man er lidt på afstand.

I kronikken tog han udgangspunkt i, at forskningserkendelse ofte indebærer et brud - ikke bare med et eksisterende videnskabeligt paradigme men også - med langt bredere samfundsmæssige strukturer, interesser og magtrelationer. Det er en konfliktfyldt proces, og der skal ikke meget til at kvæle den. Det kræver en ganske særlig forskningskultur og atmosfære at sikre gode vilkår for den "videnskabelige søgeproces".

Og spørgsmålet er så, hvordan sektorforskningen lever op til dette ideal?

Dilemmaet mellem forskning og rådgivning

Sektorforskningsinstitutionerne skal både drive forskning og levere rådgivning. Dette er to helt forskellige typer af opgaver. Forskning består i at søge ny erkendelse og dette indebærer ofte strid om forskellige fortolkninger af et givent problem. Man kan ikke på forhånd sanktionere en bestemt fortolkning, som den rigtige. At nå frem til en fælles forståelse kræver som regel langvarig faglig dialog og diskussion - og selv dette efterlader ofte faglige uenigheder. Forskning er altså personbundet - det er den enkelte, der når frem til erkendelse, aldrig "institutionen". Omvendt kræver rådgivningsforpligtigheden, at institutionen taler med én stemme.

Et Ministerium eller en anden kvirent, kan naturligvis ikke leve med, at der kommer forskellige - og måske modsat rettede - råd fra den samme institution.

"Jeg er meget spaltet på hvordan man tackler dette problem. Den nemme løsning er at sige, at de to roller er uforenelige og ikke kan rummes i samme institution. Dette indebærer i sin yderste konsekvens, at vi ikke skal have sektorforskningsinstitutioner. Og den konklusion er jeg ikke enig i. Vi har brug for disse institutioner. Men institutionerne og deres omverden må gøre sig mere klart, at der er en klar konflikt mellem de to opgaver. Som situationen er i dag undertones konflikten - og sektorforskningsinstitutionerne fremstår i det væsentlige som avancerede konsulentvirksomheder. Der må skabes mere rum for den kritiske og erkendelsesorienterede forskning - og mere frihed for den enkelte forsker. Ellers bliver der aldrig udviklet rigtig god og spændende forskning i disse institutioner."

Basisbevillingene udhulet i 90'erne

John Holten-Andersen mener, at fordelingen af forskningsbevillingerne i 90'erne, har fremmet "konsulentorienteringen" i sektorforskningen. Politikerne har satset mere på programbevillinger og de satser på, at en større del af sektorforskningens midler skal stamme fra eksterne kilder. Han mener i udgangspunktet, at en finansieringsmodel med flere kilder er i orden, men omfanget af den eksterne finansiering er gået for vidt. I starten af halvfemserne hentede for eksempel Danmarks Miljøundersøgelser (DMU) under 20 procent af den samlede omsætning (løn og drift) via eksterne midler. I dag hentes næsten halvdelen via de eksterne midler. Når basisbevillingen således relativt går ned, bruges den i stigende grad til at betale for den basale drift, mens 60-70 procent af den enkelte afdelings faglige aktiviteter finansieres via de eksterne penge.

"Det betyder, at det er svært at lave en forskningsstrategi der rækker 3-4-5 år frem, når den praktiske virkelighed er, at man år for år skal strikke et klude - tæppe sammen af eksterne midler og projekter".

Sultne institutioner og forskere

Der sker også det, at mange projekter er for dårligt finansieret: "Dermed kommer man til at binde egne bevillinger - hvor de eksterne midler egentlig skulle være et supplement til den almin-

delte jagten på projekter, hvor man går efter det, som er interessant for én's felt. Men samtidig har man en personalepolitik, hvor man ikke ønsker at basere virksomheden på midlertidigt ansatte og derfor fastansættes folk, når de har været der nogen tid - og

delige aktivitet".

På spørgsmålet om, hvorfor institutionerne tager projekter ind, som de ikke får dækket udgifterne for, siger John Holten-Andersen:

"Det er svært at sige, hvorfor de er så sultne. Men det kan jo hænge sammen med, at institutionerne konkurrerer indbyrdes. Hvis ikke "jeg" går efter pengene, så løber konkurrenterne jo med projektet. Det er en uheldig karrusel. Men hertil kommer, at der er en indbygget inert i systemet. I starten er man måske selektiv

det sker på de eksterne midler. Det forøger lønbudgettet og dermed sårbarheden overfor svigende eksterne penge. Dermed kan man ikke længere være så kritisk overfor de eksterne opgaver".

Styring gennem programmer

På papiret er sektorforskningen defineret som uafhængige, og de ledes af bestyrelser, der står mellem institutionen og det pågældende sektorministerium. I praksis er den enkelte forsker imidlertid langt fra suveræn. Der foregår

nemlig en omfattende styring af institutionernes virksomhed. Det sker på mange planer og på forskellige måde:

Det sker gennem de faglige prioriteringer der læses i en omfattende og detaljeret forhandling med sektorministeriets forskellige interessenter, og udmønter sig i 3-4 årige resultatkontrakter.

Og det sker ikke mindst igennem en stor grad af ekstern finansiering, som fører til en indirekte styring af sektorforskningens indhold. Det er kun i mindre omfang, at ministeriet går ind og siger, at der er ting i en rapport, som de ikke bryder sig om. Men gennem forskningsprogrammerne, som ministerierne har stor indflydelse på, ligger en overordnet fokusering og indholdsbestemmelse af forskningen. Dertil kommer at ansøgningsprocessen ofte fremmer et bestemt indhold i projekterne.

“Man skal jo blive enige med en masse forskellige modsat rettede interessenter i ansøgningsprocessen. Man søger om det der kan skabes enighed om, mindste fællesnævner. Den forskningspolitiske konsekvens er, at den “skæve” forskning med kritiske vinkler har trange vilkår. Og det indretter forskerne så deres adfærd efter”.

Resultatet af den overordnede program- og økonomistyring indebærer, at institutionens frihedsgrader til selv at fastlægge forskningsprofil er stærkt begrænset.

Videnskab som politikens tjener

I dag sker der en udbredt politisk brug af videnskaben, og i praksis sker der en sammenvævning af magt og videnskab, så for eksempel sektorforskningen bliver til ammunitionsfabrikker for de herskende politiske interesser, snarere end at være ”templer for uhildet kritisk refleksion”.

“Det indebærer ikke alene en tendens til politisk korrekthed i forskningen, dvs. at politisk ubekvemme udsagn undertrykkes – men nok så vigtigt, at videnskaben presses til at komme med udsagn, som ligger langt ud over, hvad videnskabelig argumentation og dokumentation kan bære”, siger Holten-Andersen og henviser for eksempel på forvaltningens brug af videnskab til at risikovurdere kemiske stoffer og

produkter; i praksis betyder det nemlig ofte en blåstempling af brugen.

Nytte og relevans

Holten-Andersen mener, at det er blevet en dominerende selvforsståelse i sektorforskningen, at man er ”informationsvirksomheder”, der ”producerer” en ”vare” til en ”kunde”. Som sådan underlægger man sig den samme produktionsfilosofi og management som alle mulige fabrikker.

Men forskning har en fundamentalt anden rolle. Den skal nemlig – dybest set – skabe forståelse og indsigt i paradoksale og modsætningsfyldte forhold eller fænomener. Og nogle gange kan man ikke få bekræftet sin tese, og ”kunden” kan ikke få et håndgribeligt ”produkt” med umiddelbare handlingsanvisninger.

Når man provokerer Holten-Andersen ved at påstå, at forskere ønsker en stor forskningsfrihed, men ikke ønsker at indrette sig efter de samfundsmæssige krav om relevans og nytte, så svarer han:

“Det er jeg ikke enig i. Relevans og nytte når vi taler om forskning er at tænke det nye. Det handler om at undersøge det uforudsete, som ikke bare springer lige op i øjnene. Man skal finde en ny vinkel på et område – og det er svært, hvis omgivelserne lægger stramme rammer omkring ens arbejde”.

Sektorforskningens fortrin frem for universitetet

Han mener, at det er en falsk sondring, når man siger, at ny erkendelse skabes på universiteterne, mens man på de mere anvendte forskningsinstitutioner – såsom sektorforskningen – primært producerer mere information. Forskning består i at skabe erkendelse – uden denne dimension, er der ikke tale om forskning.

Holten-Andersen mener, at videnssamfundet og den vidensbaserede politik stiller krav om, at der er en offentligt finansieret,

uafhængig forskning, der kan udgøre “en troværdig og reflekteret modpol til det indholdsløse informationsbombardement”.

“Der er brug for en erkendelsesorienteret og kritisk forskning, der kan skabe mening i alle de modstridende informationer, levere indspark i den demokratiske proces, skabe debat, ægge til modsigelse, vække til omtanke og

gerne. Sektorforskningen er vant til at integrere de forskellige videnskaber ...”

Glasklokke-adfærd

“Jeg kan jo ikke nøjes med at skyde på det system, som forskerne fungerer under. For det er også et problem, at forskerne ofte er for konfliktsky. Den anden side af medaljen er, at den enkelte for-

“Forskerne er ofte for konfliktsky. Den ene side er systemet, den anden side af medaljen er, at den enkelte forsker har et ansvar og en forpligtelse – en privilegeret position, som mange vil misunde dem – til at engagere sig i samfundsproblemer inden for deres område...”

ikke mindst sætte spørgsmålstegn ved magten.”

Og netop på nogle af disse områder er sektorforskningen faktisk bedre end universiteterne. Sektorforskningen kan skabe overblik over alle de komplicerede forhold i sektoren, man er tættere på den praktiske virkelighed, og kan skabe større sammenhæng.

“Et universitet kunne f.eks. aldrig have fået vandmiljøplanens overvågningsprogram til at fungere. Det kræver en særlig organisation, logistik og koordineringskompetence, som universitetet slet ikke har. Og så kræver det dialog og kontakt til det administrative forvaltningsapparat”, siger den tidligere forskningsleder.

“Sektorforskere – og sektorforskningen – har også den fordel, at man er forankret i videnskabelige discipliner, som kobles til samfundsrelevante problemer og anvendelsesorientering. Det nytter således ikke at se på forureningsproblemer i vandløb, hvis det ikke forstås som en vekselvirkning mellem biologi, kemi og fysik – og samfundsvidenskab, hvis man også vil forstå årsa-

sker har et ansvar og en forpligtelse – en privilegeret position, som mange vil misunde dem – til at engagere sig i samfundsproblemer inden for deres område. Jeg mener hver enkelt forsker bør være forpligtet på ikke bare, at sidde i en glasklokke – men at nyttiggøre sin viden og indsigt i forhold til tidens problemer. Man må tage stilling – og løbe en risiko. Ligesom alle mulige andre steder i samfundet”.

Han mener, at ph.d.-reformen har været med til at fremme glasklokke-adfærden, fordi den fremmer en tendens til, at stipendiaten isolerer sig i forskningsverdenen. Tidligere kom man ud i den virkelige verden efter kandidateksamen, og så kunne man modnes for derefter at vende tilbage for at tage en ph.d.-grad.

“Der er således en risiko for, at forskningsverdenen bliver en lukket verden uden relation til virkelighedens praktiske spørgsmål. Og det fører så til, at omverdenen må gå ind og styre. Og så har vi bagsiden af medaljen med den stigende grad af ekstern styring ...”

jø

“Det er svært at sige, hvorfor institutioner og forskere er så sultne efter de eksterne midler. Men det kan jo hænge sammen med, at institutionerne konkurrerer indbyrdes. Hvis ikke ‘jeg’ går efter pengene, så løber konkurrenterne jo med projektet. Det er en uheldig karrusel, for projekterne er oftest underfinansierede ...”

Rapport om sektorforskningen er blevet en beskrivelse, og det er svært at finde konklusioner eller vurderinger af de mere problematiske elementer på området

Jo ældre medarbejderne er, des mere pressede føler de sig. Kvinder føler sig desuden mere pressede end mænd. Og dem uden ph.d.-grad – som er ansat som videnskabelige assistenter eller seniorrådgivere – føler sig efter den nye stillingsstrukturens krav om ph.d.-grad mere pressede end dem uden. Der er tilmed nogle af dem uden ph.d.-grad, som overvejer at søge andet arbejde.

Sådan lyder et af resultaterne af den trivselsundersøgelse, som er gennemført i forbindelse med undersøgelsen af **Sektorforskningens roller og rammebetingelser**, der beskriver institutioner under Forskningsministeriet, Fødevareministeriet, Miljø- og Energiministeriet samt Socialministeriet.

Syv ud af ansatte er fastansatte. Flertallet af de løstansatte har en åremålsstilling eller er ansat på årsprojekter, og de regner med forlængelse, når det aktuelle projekt er færdigt.

Tid til forskning

De ansatte er blevet spurgt, hvor meget tid de bruger på forskning, rådgivning, skrivning af ansøgninger, administration og efteruddannelse.

Hvad angår forskningstiden inddeles de ansatte i fire grupper: Den største gruppe forsker mellem 26-50 pct. Den mindste gruppe er dem, der forsker mindre end 25 pct. Det viser sig, at det ikke er tilfældigt, hvem der forsker meget og hvem der forsker lidt. Medarbejdere i faste stillinger som seniorrådgivere, forskningsledere eller afdelingsledere forsker mindre end gennemsnittet. De løst ansatte og ph.d.'erne forsker mere end gennemsnittet. Ikke overraskende er det mest de fastansatte, som er utilfredse med deres forskningsvilkår. Den tilfredse gruppe består af de løse ansatte.

Men det er også sådan, at dem med en ph.d.-grad forsker mere end gennemsnittet. Ph.d.'erne er da også mere tilfredse med deres tidsanvendelse end andre grupper.

Det viser sig, at 85 arbejder under tidsregistrering, men undersøgelsen fortæller ikke om deres erfaring hermed. Medarbej-

derne blev også spurgt om de kunne få arbejde og privatliv til at hænge sammen. Og her viser det sig, at den mest pressede gruppe er midtergruppen 35-50 årige, dvs. dem med børn mellem 7-15 år.

Overraskende viser det sig måske, at dem med mest hjemmearbejde er de mest utilfredse. Men det kan simpelthen forklares ved, at det også er den gruppe som har mest arbejde, nemlig 3 timer mere end gennemsnittet. Utilfredsheden skyldes således ikke hjemmearbejde, men meget arbejde.

Medarbejdere utilfredse med ekstern finansiering

Det viser sig, at 45 pct. af projekterne er samfinansierede. 37 pct. er rent eksternt finansierede, mens kun 18 pct. er internt finansieret fra basisbevillingen. Undersøgelsen går ikke nærmere ind i en strukturel og forskningspolitisk analyse af, om det har betydning for forskningsprofilen, at der er stadig flere eksterne opgaver og penge i spil.

Den nøjes med at referere medarbejdernes holdning er, at nok giver den eksterne finansiering "nogle vigtige impulser", men det generelle arbejde på institutionen ville blive styrket af en større andel af intern finansiering.

En del medarbejdere viser dog stor utilfredshed med konsekvenserne af den eksterne finansiering. De påpeger politisk styring af forskningsområder ved at bevillingsgiverne har for ringe indsigt i det faglige område og prioriteringerne skifter for hurtigt. Det umuliggør kontinuitet og fordybelse i forskningen, og fjerner beslutningerne om indsatsen fra institutionens ledere.

De interne midler anvendes til administration og forskningen ender dermed med at være fuldt eksternt finansieret!

Samtidig dækker overhead på 20 pct. ikke de faktiske omkostninger og dermed bindes nogle af basismidlerne hertil.

Endelig klager medarbejderne over, at de arbejder med mange små projekter med korte tidshorisonter, og de bruger meget tid på at skaffe penge til nye projekter.

Resultatet bliver, ifølge medarbejderne, at der satses for lidt på nytænkning og grundlæggende forskning, der kan bruges på længere sigt.

Det fremgår ikke, hvad sektorministerierne og ledelserne siger til disse problemer.

Beskrivende analyse

Som hovedkonklusion kan det konstateres, at rapporten i høj grad er beskrivende på institutionernes egne præmisser. Den strukturerer ikke problemer og borer fx ikke dybt i, om sektorministerierne er tilfredse med, hvad de får? Der sættes således heller ikke navn på en institution, hvor strukturen er uhensigtsmæssigt opbygget i forhold til de forventninger, som fx ministeriet har.

Endelig er der heller ikke en kritisk analyse af det vanskelige samspil mellem forskernes vidensopbygning og ministeriernes politiske ønsker. Man skal ikke

regne med at få besvaret spørgsmål, om i hvilket omfang institutionernes forskning eller handlemuligheder er underlagt en (politisk) kontrol eller styring fra ministeriets side.

Fra Sektorforskningens Direktørkollegium er formanden da også forsigtig med at udtale sig nærmere om rapporten:

"Rapporten er meget beskrivende og uensartet i sin form, så det er svært at uddrage præcise konklusioner af den. Vi har derfor ikke haft tid til en nærmere gennemarbejdning af den, men kan da konstatere, at trivselsundersøgelsen fortæller, at de ansatte ser positivt på institutionerne. Vi kan også læse nogle statistikker, som fortæller, at den eksterne finansiering ligger omkring de 50 pct. Men det vidste vi jo godt i forvejen", siger formanden for SEDIRK, Arnt B. Josefson, som selv kommer fra Danmarks JordbrugsForskning.

jø

Redegørelse om de videregående uddannelsers institutionelle struktur (Institutionsredegørelse for Folketinget, 5. november 1998)

LUK SEKTORFORSKNING

Danmarks Forskningsråd foreslog indsnævring af sektorforskningens arbejdsfelt i udkast til årsrapport.

Men det møder modstand, så oplægget ændres

Danmarks Forskningsråd (DF) mener, at sektorforskningsinstitutioners berettigelse skal vurderes ud fra deres betydning for ressortministeriernes beslutningsproces. Kun institutioner som er af væsentlig betydning for ressortministeriets beslutningsproces bør opretholdes som sektorforskningsinstitutioner. Hvis de ikke vurderes til at have en sådan betydning, skal de lægges ind under en anden organisatorisk ramme...

Sådan lød den markante anbefaling om "sektorforskningsinstitutionernes fremtidige rolle og rammebetingelser" i udkastet til DF's årsrapport (november), som FORSKERforum har fået aktsindsigt i.

Den markante anbefaling satte sindene i bevægelse i Sektorforskningens Direktørkollegium (SEDIRK). Her protesterede man mod den indsnævring af arbejdsfelt, som følger af anbefalingen. SEDIRK henviser til, at sektorforskningsinstitutioner også laver arbejde for andre ministerier end sektorministeriet og at man laver overvågning og dataindsamling for trediepart. "Berettigelsen ligger også i, at der drives forskning på internationalt niveau på områder, der er af strategisk betydning for dansk forskning og udvikling", hed det i en skarp protest, der konstaterer, at sektorforskningsinstitutionerne er vel fungerende – og at årsrapportsudkastet stiller udokumenterede påstande, der som helhed sætter uberettigede spørgsmål ved den plads, sektorforskningen indtager.

Forholdet til ressortministeriet

DF konstaterer, at sektorforskningsinstitutionerne skal balancere mellem hensynet til den videnskabelige udvikling og hensynet til de politiske og administrative krav, som institutionen har fået defineret af bl.a. ressortministeriet.

Formentlig med basis i en rapport (fra **Analyseinstitut for Forskning**, se nedenfor) fastslås det om styringsforholdene, at institutionernes bestyrelser har karakter af faglige råd eller repræsentantskaber, mens den reelle styring og kontrol ligger i akserne mellem direktion og ministerium. DF konstaterer, at det næppe kan eller bør være anderledes.

Det konstateres således, at en sektorforskningsinstitution hverken kan eller bør "i ordets egentlige betydning" være uafhængig af ministeriet. Ledende embedsmænd fra ministeriet kan derfor godt sidde med i institutionens bestyrelse, men må ikke udgøre et flertal. Men det kan bringe institutionens faglige uafhængighed og forskningens kvalitet i fare, hvis der sker en for tæt integration med ressortministeriet, hvorfor direktøren ikke kan sidde med i departementets ledelsesgruppe.

Finansieringen og de ansatte

DF anbefaler, at der bør fornyes gennem en aktiv rekruttering. Det bør således være et krav, at en ansøger efter kandidateksamen som hovedregel har været to år ude i andet job, før der kan blive tale om en fastansættelse. DF diskuterer ikke, hvordan dette krav passer ind i den nye stillingsstruktur.

Hvad angår finansieringen konstateres lakonisk, at sektorforskningen henter halvdelen af deres indtægter fra eksterne kilder. Rådet ønsker ikke at opstille faste retningslinjer for basismidlernes minimumsandel, men det konstateres dog, at ressortministerierne skal respektere sektorforskningsinstitutionernes "behov for langsigtet planlægning og kompetenceopbygning".

Det konstateres ligeledes, at enkelte institutioner har indført loft over, hvor meget eksternt – både offentligt og privat – finansieret forskning, at institutionen skal påtage sig. Og bestyrelserne skal ved denne prioritering bl.a. tage hensyn til "forskernes behov for at meritere sig gennem forskningsopgaver, som selv vælger inden for institutionens formål.

BACHELORTITLEN

- bliver på universiteterne. Margrethe Vestager måtte trække partifællen Ole Vig Jensens forslag om, at sygeplejersker og læger skulle have titlen tilbage

Sygeplejersker, lærere, pædagoger og andre med mellemlange uddannelser må vente med at kunne smykke sig med titlen bachelor. Titlen er fortsat forbeholdt de forskningsbaserede uddannelser på universiteterne.

Det fremgår af en fælles redegørelse om en reform af strukturen i de videregående uddannelser, som undervisningsminister Vestager og forskningsminister Trøjborg lægger op til.

Med strukturudspillet trækker regeringen i land på et tidligere udspil. Det er mindre end ti måneder siden, at den tidligere undervisningsminister Ole Vig Jensen med de tætte forbindelser til højskoler og seminarier foreslog, at seminarier og sygeplejerskoler skulle have en mulighed for at deres elever kunne smykke sig med titlen. Og så sent som ved Rektorkollegiets konference d. 3 september plæderede Margrethe Vestager og hendes departementschef igen for ideen. Men nu er ideen frafaldet, formentlig efter politisk modstand fra det socialdemokratiske og radikale bagland – ligesom det nok har indgået i overvejelserne, at videreuddannelse af lærere, sygeplejersker, pædagoger ikke ville være helt billig, fordi den ville indebære særlige universitetsforanstaltninger.

Strukturreform

Den nye strukturredegørelse er en bearbejdning af regeringens redegørelse "Det 21. århundrede - uddannelsesinstitutioner" fra januar. Her blev der lagt flere modeller op: Universitetsmodellen, hvor en række MVU-institutioner skulle centreres omkring et universitet. Eller CVU-modellen, hvor en række KVVU- og MVU-institutioner skulle samles i Centre for videregående uddannelser. Den nye redegørelse lægger op til at der skal dannes regionale centre for de mellemlange uddannelser, således at antallet af institutioner nedbringes.

Der skal også skabes forbindelsesled mellem de korte, de mellemlange og de lange (forskningsbaserede) uddannelser. De "nuværende barrierer for sam-

menhæng og fleksibilitet" betyder nemlig spildtid, dobbeltuddannelse og blindgyder. Der er også en risiko for, at universiteternes forskningsindsats foregår isoleret fra de øvrige niveauer, hedder det.

Strukturreformen skal bl.a. underbygge en opgradering af den professionsrettede videregående uddannelsessektor. De skal i højere grad stte fokus på deres samlede vidensindsamling og –produktion, der historisk set primært har været fokuseret på deres undervisningsopgave og snævre relation til de studerende.

Universiteterne skal have en rolle med et forpligtende samarbejde med de mellemlange uddannelser, hvor universiteterne på udvalgte områder forventes at lave nye kandidatoverbygninger samt andre efter- og videreuddannelser for dimittender fra mellemlange uddannelser.

Bachelortitlen

Især de mellemlange uddannelsers organisationer har argumenteret for en opblødning af bachelortitlen, mens universiteterne har argumenteret for, at det ville betyde en udhuling af begrebet om den forskningsbaserede undervisning.

Vestager og Trøjborg har imidlertid valgt at sætte planerne i bero, fordi det ville skabe for stor usikkerhed om, hvilken kvalitet og indhold bachelorbegrebet så ville have. Spørgsmålet var også, om de mellemlange uddannelser var tilstrækkeligt modne til en sådan formel opgradering af deres vidensniveau.

I ministrenes redegørelse hedder det således, at hvis en professionsbachelor skal indføres, så stiller til krav til, at der nøje overvejes adgang til relevant videreuddannelse i form af diplom-, master- eller særligt tilrettelagte kandidatuddannelser. Også studietidslængde, indhold, meritforhold mm. må overvejes nærmere, idet både det øvrige uddannelsessystem og aftagerne skal vide, hvad de får med en eventuel reform ...

13 REGLER FOR OMGANGEN

Colin T. Reid har aldrig ikke selv oplevet det. Men på grundlag af observation og samtale med kolleger ved flere institutioner har han fundet ud af nogle grundregler for, hvordan man mest muligt kan genere den eksterne censor

1

Angående selve eksamensopgaven skal der altid sendes ufuldstændige udkast til godkendelse hos censor. Udkastet skal være spækket med grammatiske fejl, ufuldstændige spørgsmål, usammenhængende nummerering og tvetydigheder. Ulæselige håndskrevne rettelser og manglende sider er særlig nyttige.

2

Sørg altid for, at censorerne får så lidt tid som overhovedet muligt til at gennemgå materialet. De har ingen andre arbejdsforpligtelser, ingen familie eller privatliv, og de sidder glædeligt oppe hele natten eller bruger hele weekenden på at gennemgå materiale, de får i hænde lige før fristen for karaktergivning. Særlig omfattende projektopgaver eller specialer, der blev afleveret flere måneder i forvejen, skal helst sendes i allersidste øjeblik og være timet til at dukke op lige efter de store eksamenssat.

3

Undgå brug af systematisk ordning af det tilsendte. Ved at ordne materialet alfabetisk, efter ID-nummer eller kvaliteten af besvarelserne, fratager man censor fornøjelsen ved at få system i tingene, inden han går i gang. Under alle omstændigheder skal man sørge for, at besvarelsernes rækkefølge ikke stemmer overens med rækkefølgen på karakterlisten, og i de tilfælde, hvor der tilsendes både projektarbejde og eksamensbesvarelser, skal disse være sorteret efter helt forskellige principper.

4

Referencer til de enkelte studerende skal være blottet for enhver form for konsekvens. Refererer dit eksamenssystem til de studerende efter ID-nummer, skal du altid anvende navn - og omvendt. Anvendelse af de studerendes fornavn, hvor der på eksamenslisten kun figurerer initialer, bidrager særligt til den store fornøjelse, ved forsøge at regne ud, hvem der egentlig refereres til.

5

Sørg for, at materialet tilsendes i pakker, der ikke kan åbnes. Ligesom små børn med deres julegaver, finder censorerne stor fornøjelse i at lukke pakker op - også når man ser bort fra indholdet. Kombinationer af lim, hæfteklammer og forskellige slags tape kan medføre mange lykkelige stunder, inden indholdet viser sig. Særlig opfindsom brug af hæfteklammer og tape kan sikre, at intet kan fjernes fra konvolutten uden, at enten indholdet eller censors hånd flås i stykker. Forede konvolutter kan være særlig festlige, når bare de fyldes eller lukkes sådan, at foret drysser ud over det hele, når man lukker dem op.

6

Vedlæg aldrig kommentarer vedrørende den enkelte studerendes arbejde. At gætte sig frem til, hvorfor lige netop den karakter blev givet, er en del af det sjove ved at være censor. Påtegnede indikationer på gode eller dårlige observationer, korte sammenfatninger af dine egne holdninger til besvarelsen, eller enhver anden form for vedlagt kommentar, der giver udtryk for, hvad du selv mener er godt eller dårligt, bidrager kun til at fratage censor glæden ved gang på gang at skulle arbejde helt fra bunden af.

7

Sørg for, at dit system for karaktergivning er uigennemskueligt. Hvor den endelige karakter beregnes ud fra forskellige delelementer, skal du sørge for, at din egen fremgangsmåde og den overordnede skala udgør en rigtig udfordring for censor. Ved at øve sig lidt, kan man nå så langt som til at kunne give karakter for antal points på en skala fra 1 til 54 ud fra et projektarbejde, der vægtes med 37 procent i forhold til den endelige karakter, mens det resterende skal udregnes på grundlag af en eksamensbesvarelse, der giver et antal points på en skala fra 1 til 115.

8

Sørg for, at karakterudregningen i mindst ét tilfælde er forkert. Det gøres lettest ved den simple sammenlægning af points, der påtegnes selve besvarelsen, og som derefter kun indgår som en del af den endelige karakter, således at censor føler sig forpligtet til at regne efter i samtlige tilfælde.

MED CENSOR

9

Giv aldrig nogen indikation på, hvilke besvarelser, du mener er marginale. Særligt de, der anvender en begrænset karakterskala, der sikrer, at mange besvarelser ligger tæt på det ene og det andet skæringspunkt, skal lade være med at informere censor om, hvilke besvarelser, der betragtes som grænsetilfælde, og hvilke, der klart falder indenfor.

10

Sørg for, at du er svær at få fat i. Når tiden er inde til, at censor kontakter dig for at drøfte besvarelser eller på anden vis give sine meninger til kende, skal du ikke være til at træffe i så lang tid som overhovedet muligt. Under ingen omstændigheder må du opgive dit lokalnummer eller e-mail-adresse, og du må aldrig give institutsekretariatet besked med hensyn til, hvor du befinder dig, eller hvornår du har tænkt dig at indfinde dig igen på dit arbejde. Gør din adfærd så varieret som muligt, således at sekretariatsmedarbejderne ikke er i stand til at sige noget som helst om, hvordan du kan kontaktes. Sluk gerne for faxmaskinen og telefonsvareren.

11

Gør først opmærksom på særlige omstændigheder vedrørende enkelte studerende, når bedømmelsesprocessen er afsluttet. Dermed sikrer man, at censor skal prøve at huske den overordnede sammenhæng og derefter forestille sig, hvordan de nye oplysninger ville have påvirket hans beslutning. Det er særlig effektivt i tilfælde, hvor censor allerede har returneret samtlige besvarelser og ikke forsynes med nogen som helst oplysninger om vedkommendes arbejde ud over hans eller hendes endelige karakter. Hvor det drejer sig om kortvarig sygdom eller pludselige omstændigheder, skal censor ikke råde over oplysninger nok til at kunne kontrollere datoer o.l.

12

Sørg for, at indberetningsskemaet er så omfattende som overhovedet muligt. Skemaet, som universitetet forlanger, censorerne skal benytte, skal kræve, at de samme oplysninger anføres så mange gange som muligt. Ingen spørgsmål skal kunne besvares med bare et enkelt ord eller to, og man skal ideelt set bede censorerne om at komme med udførlige kommentarer angående spørgsmål, de kun kunne være i stand til at tage stilling til, hvis de havde brugt et helt år på at observere adfærd på det pågældende universitet og foretaget detaljerede sammenlignende studier på andre institutioner. Et krav om, at der skal benyttes forskellige skemaer for hvert eneste modul og hvert eneste element i bedømmelsen er særlig hensigtsmæssigt, hvis man vil sikre, at censor virkelig skal have det sjovt med sit arbejde.

13

Arbejdet skal aflønnes efter gældende takster. En censors tid er fuldkommen værdiløs.

Colin T. Reid er professor i jura ved University of Dundee, Skotland.
Oversættelse i uddrag fra THES: Martin Aitken

Af lektor **HANS J. THOMSEN**,
AU-Idehistorie

HUMANIORAS MØRKEMÆND

Humaniora er blevet inficeret af fordummende naturvidenskabelig retorik, der ødelægger fagene, mens naturvidenskabsmænd har lagt tidligere tiders videnskabelige overmod på hylden.

Det må betragtes som en illusion med en helt igennem værdifri og interesseløs videnskabelighed. Det gælder for den påståede sande kommunistiske videnskab nøjagtig som det gælder videnskaberne i den kapitalistiske del af verden. Det fastslog den tyske filosof Jürgen Habermas allerede for 30 år siden i artiklen "Teknik og videnskab som ideologi". Artiklen sigtede kritisk imod dén rolle som de daværende kommunistiske regimer tillagde videnskaberne for opbygningen af et kommunistisk samfund. Med naturvidenskaberne som øverste henvisningsinstans plæderede man dengang for videnskabernes afgørende, ja udslagsgivende rolle for kommunismens overvindelse af den kapitalistiske verden.

Denne erkendelse havde tilsyneladende ikke gjort indtryk på biologen Jesper Hoffmeyer og videnskabsjournalisten Tor Nørtranders. For snart 25 år siden plæderede de for, at væksten i bio- og informationsteknologi nødvendigvis ville revolutionere samfundene. Kommunisme med sociale udbredt arbejdsfrihed ville nødvendigvis blive konsekvensen, hævdede de med inspiration i 'Oprør fra midten', som tre københavnske kulturradikale havde makeret sig med få år forinden. Dette er tydeligt gjort til skamme i dag, hvor hver dansk familie lægger 75 timer på det kapitalistiske arbejdsmarked, mens de i årtierne før 2. verdenskrig blot biddrog med 48 timer. Og Internettet – informationsteknologiens spydspids – har i stedet for kommunisme skabt en revolutionerende udveksling af børneporno, narkotika og den internationale handel med Levis cowboybukser.

Ladet med ideologi

Alligevel ser det ud til at forblive en pointe, at (natur)videnskab næsten per se er svanger med ideologi – uanset om den så er kommunistisk eller kapitalistisk. På trods heraf vejer ens argumenter tungere, hvis de garneres med henvisninger til mantraet om den altdominerende teknologiske udvikling. Fremskridtsvisionen, som ingen – hævdes det med rette – kan sætte sig ud over. Besættelsen af fremskridt, uden kritisk refleksion over om der virke-

lig er tale om fremskridt, eller på hvilken koncis måde det kan siges at være et sådan – ja, denne besættelse synes at være uudrydlig i denne senmoderne, eksistentielle og økonomiske etos. Tænk eksempelvis på den psykose, som informationsteknologien i firserne udløste hos mange videnskabsmænd, men heldigvis er vi nu så langt fra denne psykoses terror, at man godt tør vove pelsen og spørge nøgternt og besindigt til, hvor mange videnskabelige nydannelser, 'revolutioner', den nye teknologi egentlig førte med i sine spor. En gennembladning af de sidste tyve års årsberetninger fra det humanistiske fakultet på Aarhus Universitet viser, at den teknologiske udvikling faktisk ikke har medført en stigning i antallet af videnskabelige publikationer. "Men det er jo nok fordi revolutionen ligger i kvaliteten af de publicerede bidrag", ville én og anden nok sige, men som gammel cartesianer tillader jeg mig at tvivle.

Djævleblændet

Endnu er den seneste teknologiske revolution dog ikke nået så langt, at man arrogant kan reducere den til en slags civilisatorisk djævleblændet omverden, som man ikke kan se bag om, men hvis enhed af tilfældighed og givethed, man alligevel vagt aner som en uundgåelig men mystisk byrde ved kulturen, som man er henvist til at slæbe med sig uanset, hvor man går. Ikke desto mindre kan vi i dag klart se, at den tredje civilisationsbølge ikke medfører udbredt arbejdsfrihed som nogen troede i halvfjerdserne. Tværtimod har vi aldrig haft lønarbejde så meget som i dag. Og i randzonen af den occidentale civilisation står den tredje verdens milliarder og venter på at blive lukket ind i varmen – med dejligt lønslaveri, computerspil, David Bowie og narkotika. Men på den anden side er der ikke gået ræddenskab i den kapitalistiske civilisation, som Lenin fejlagtigt mente. Kapitalismen og besættelsen af fremskridt har ikke blot været det 19. århundredes bærende ideologi. Om muligt er den endnu mere udbredt i det 20. århundrede, hvor både den gamle arbejderklasse og pjalteproletariatet er hoppet med på vognen.

Kejserens nye klæder

Det er ikke kun naturvidenskaben, der gemmer sig bag dyrkelsen af det teknologiske fremskridt. Også humanismen, der udsprang af oplysningsfilosofien, og som tidligere havde en stor uvilje mod fremskridt, kapital og profit, er blevet spændt for vognen. Sådan at humanister i dag er gået hen og blevet til større videnskabelighedsfetichister end den værste civilingeniør. Værst er måske semiotikerne (sprogvidenskaben om tegns betydning, red.), som er enige om, at dét de laver – above all – er VIDENSKAB – ikke blot med stor begyndelsesbogstav, men hele vejen igennem. Og så bør man lægge sig på knæ og udvise en passende religiøs ærbødighed og stikke en eventuel skeptisk pibe så lang ind i munden, at man får den end galt i halsen. Vi som ikke lægger os på knæ brændmærkes som onde hermeneutikere eller utidige romantikere.

Også litteraturvidenskab er hoppet med på vognen. De slår om sig med kryptiske begreber så som anabase, cognitiv science, blot for også at kunne skrive VIDENSKAB med store bogstaver, så de kan få snablerne dybt ned i de relevante grundforskningskasser. At skabe kunstnere får metaforudslæt og det der er værre af alt det, kan kun undgå at undre den som helt har mistet forbindelsen med nervecentre i den skabende virksomhed.

Naturvidenskab kender grænserne

Heldigvis indeholder situationen det tilsyneladende paradoks, at gamle humanistiske idealer og 'bløde' værdier trives inden for naturvidenskaberne. Naturvidenskabsmændene drages til stadighed mod et humaniora med sans for relativitet, historicitet og det kontingente. Men desværre må de sande, at det knap eksisterer længere. Så når naturvidenskabsmanden, betrængt af indre konflikter i hjertet af sin rene (natur)videnskab, søger hjælp hos kollegerne på humaniora eller teologi, risikerer han at sidde overfor en senmoderne Erasmus Montanusfigur, som eksercerer i naturvidenskabelige metaforer, og endog ikke deler naturvidenskabsmandens indsigt i de naturvidenskabelige paradigmes beg-

rænsninger. For nu har vores humanistiske Montanus forelsket sig i de metafordannelser, som naturvidenskabsmanden havde forladt sit eget domæne for at undgå.

Humanioras kerne

Naturvidenskaberne og humaniora skal lade være med at gå hinanden i bedene. Som Habermas har sagt, har naturvidenskaberne det udsigelige – differenserne, kontingenenserne og det provisoriske ved enhver videnskabelig identifikation – som den grænse, den aldrig kan eliminere. Humanvidenskaberne derimod har netop det udsigelige, andetheden, som udgangspunktet for sin videnskabelige diskurs. Fokus er – eller rettere burde være – det som ikke siges midt i alt det der siges og gøres i den menneskelige realitet, og som kun er mærkbart ved sit fravær. Og hvis nogen skulle være i tvivl, så er denne intethed betydelig mere end ingenting. Faktisk, så meget mere end ingenting, at det netop er konstitutionspunktet for humanvidenskaberne – og teologien for den sags skyld – mens det er – eller rettere burde være – slutpunktet for den naturvidenskabelige erkendelse. Stedet hvor naturvidenskabsmændene bør holde ferie, gå i kirke eller til rockkoncert.

Rejs dig

Det er ikke nok, at sidde ved computeren og e-maile til alverdens bekendtskaber. For her finder man næppe andetheden fremtrædende i sin fulde skrøbelighed, da dette forudsætter to ansigter som står overfor hinanden. To ansigter som er forlegne over, at ikke engang sproget rækker til at sløjfe afstanden imellem dem. Og den forlegenhed er det dumt og barbarisk at ville forvise fra videnskabernes gebet, hvilket paradoksalt sker med den idiotiske fejring af VIDENSKAB med stort, ja faktisk har fordømmelsen og den idiotiserende triumf

DE LØST ANSATTE OG STILLINGSSTRUKTUREN

Af lektor **BIRGIT JÆGER**, fmd. f. DJØF's UFO

sat sig på det hele. Og Gud fri os fra det.

Usikkerheden er den grænse, som ingen nok så (selv)sikker naturvidenskabelighed kan eliminere, da den igen og igen skaber behovet for dannelse og humanistisk oplysning, som naturvidenskabsmændene bliver idiotiske af at se bort fra. Omvendt idiotiseres humaniora og teologi af at overtage de centrale videnskabelighedsstandarder fra naturvidenskaberne, da den sikkerhed som er alfa og omega her er ødelæggende for humaniora og teologi.

Vished

At sætte spørgsmålstejn ved vished er aldeles afgørende for humaniora og teologi imodsætning til i naturvidenskab. Det kan illustreres gennem forholdene til sproget. I naturvidenskaben reduceres kompleksiteten via brugen af tekniske termer til at betegne det sikre og visse. Humanvidenskabene derimod kan kun udefra belære om grænserne for den naturvidenskabelige reduktionisme. Hvor naturvidenskaberne derfor må vrimle med tekniske termer, må humanisterne på deres side økonomisere med disse i en grad, så de ikke mister forbindelsen til dagligsproget. Den usikkerhed og kontingens er sammenhængende med humanioras forbindelse til praksis: åbenheden ud imod dét, som endnu ikke er, og som kun har mulighed for eventuelt – at blive til noget, men endnu ikke eller ikke længere er dette noget. Og det ser man i forlegenheden mellem to sprogvæsner, når de endnu står fremmede overfor hinanden, og hver især prøver at give denne fremmedhed sprogligt udtryk – og først derefter at bearbejde denne fremmedhed for at skabe noget helt nyt og tredje.

Naturvidenskab og humanvidenskab er følgelig grundlæggende forskellige, og ingen af dem er tjent med forsøg på at eliminere denne forskellighed.

Vores initiativrige Forskningsminister har bebudet, at universiteternes stillingsstruktur skal revideres. Det er organisationerne godt tilfredse med, idet sådan en revision åbner for muligheden for at få rettet op på nogle af de problemer, der er i den eksisterende. De to væsentligste problemer i den eksisterende stillingsstruktur er den såkaldte supplerende stillingsstruktur og overgangen mellem de forskellige stillinger i den ordinære stillingsstruktur.

Den supplerende stillingsstruktur rummer de forskellige stillingskategorier, der gælder for alle dem, der arbejder på universiteterne uden at være fastansat. Det drejer sig om forskningsassistenter, -adjunkter, -lektorer, og -professorer, om undervisningsassistenter, amanuenser og eksterne lektorer. En skov af stillingsbetegnelser, der alle har det til fælles, at der er tale om tidsbegrænsede ansættelser. I 1993 da stillingsstrukturen sidst blev forhandlet, var det et skridt fremad overhovedet at få disse stillingskategorier beskrevet og defineret i forhold til hinanden og de ordinære stillingskategorier. Det gjorde også problemerne for de løst ansatte mere synligt.

Det er ellers ikke den slags problemer, man ynder at tale om på de bonede gulve. Da DJØF, DM og IDA i foråret 1997 gik sammen om at lave en temadag om problemstillingen, måtte vi selv finde oplysninger om antallet af løst ansatte på universiteterne. Der eksisterede intet samlet statistisk materiale, hverken om omfanget af problemet eller hvor det var mest udbredt. Vi måtte have fat i hvert enkelt universitet, der heller ikke havde tallene parat, men måtte til at tælle op ud fra deres lønoplysninger.

Temadagen om de løst ansatte belyste til fulde de løst ansattes problemer. Mange fastansatte har en tendens til at bagatellisere problemerne med den begrundelse, at de jo også kan fyres. Det kan de selvfølgelig, men de skal ikke leve med den konstante usikkerhed, som en løs ansættelse fører med sig. På temadagen kom det frem, at løst ansatte konstant har med i baghovedet, om de nu også bliver ansat til næste semester eller på det næste forskningsprojekt. Det er svært at engagere sig i instituttets fælles liv og udvikling, når man ikke ved, om man også er der et halvt år frem i tiden. Man tør som løst ansat heller ikke kaste sig ud i vilde økonomiske projekter som fx

huskøb eller lign., for man ved jo ikke, hvad man har at regne med på lønsedlen. Måske skal den skiftes ud med en opgørelse fra A-kassen. Temadagen satte også fokus på, at der eksisterer en stor gruppe mennesker, som har levet som løst ansatte forskere eller undervisere i både 10 og 15 år. De har ikke kvalificeret sig til en af de ordinære stillinger, fordi man som løst ansat forsker som oftest ikke får man nogle pædagogiske erfaringer, og som underviser som oftest ikke får skrevet nogen ph.d. afhandling.

På baggrund af temadagen formulerede de tre nævnte organisationer en politik, der i korthed går ud på:

- at løse ansættelser skal begrænses mest muligt,
- at nyuddannede ikke skal have lov til at blive hængende i løse ansættelser og
- at gruppen af "gamle" løst ansatte skal kvalificeres til at kunne gå ind i faste stillinger.

Vi er klar over, at vi nok ikke helt kan slippe af med de løse stillinger, men **det kangøres så dyrt og besværligt at ansætte folk i løse stillinger, at stillingskategorien bli ver begrænset til et minimum.** Hvorfor skal forskere og undervisere, der er tidsbegrænset ansatte, fx ikke have åremålstillæg ligesom andre i tidsbegrænsede stillinger indenfor det offentlige? Det er fx meget almindeligt, at chefer i tidsbegrænsede stillinger får op til 30% mere i løn for at opveje ulemperne ved en tidsbegrænset ansættelse. Det kunne da være et plaster på såret for de løst ansatte på universiteterne at få sådan et tillæg.

I fremtiden skal det forhindres, at løse ansættelser kan forlænges i det uendelige. I starten kan en løs ansættelse kvalificere til at komme i gang med et ph.d. forløb, men allerede efter 2-3 år virker en løs ansættelse ikke mere kvalificerende med tværtimod de-kvalificerende. Derfor skal der sættes grænser for, hvor længe et universitet kan have folk gående på løse ansættelser.

Og den store gruppe, der allerede sidder i suppedasen efter 10-15 år med løse ansættelser, bør de enkelte universiteter i anstændighedens navn tage et ansvar for. Der bliver snakket så meget om, at der ikke er nok kvalificerede ansøgere til de faste stillinger på universitetet. Hvad med at give de langtidsløst ansatte en mulighed for at kvalificere sig til en fast stilling? De

udgør en reserve, som gennem mange år har vist, dels at de er interesseret i at arbejde på et universitet, og dels at de kan varetage en del af arbejdsopgaverne. Hvis de bliver klædt på til at varetage både forsknings- og undervisningsopgaver, vil de udgøre et stort potentiale, der kan udjævne generationspuklen på universiteterne og samtidig mindske chokket fra de små ungdomsårgange, der også snart rammer universiteterne.

De løse ansættelser er det ene store problem i den eksisterende stillingsstruktur. Det andet store problem handler om overgangen fra den ene stillingskategori til den anden indenfor den ordinære stillingsstruktur. Mere præcist handler det om **"halvautomatisk" overgangen fra adjunkt til lektor og fra lektor til professor**.

Problemet består i, at som adjunkt kan man aldrig være helt sikker på, at instituttet oplår et lektorat indenfor ens område på det tidspunkt, hvor adjunkturet udløber. Før 1984 havde vi en anden ordning i Danmark. Da blev adjunkten overført til en lektorstilling efter en faglig vurdering.

Som lektor i Danmark er man næsten sikker på, at der ikke bliver slået et professorat op, som man kan søge på. Danmark er det land i Norden med det laveste antal professorer i forhold til antallet af lektorer, så det er ulig meget sværere at blive professor i Danmark. I mange af de lande vi normalt sammenligner os med (USA, Canada og Norge - bare for at nævne nogle eksempler) skal man ikke nødvendigvis søge på en professorstilling. Der kan man blive professor efter en faglig bedømmelse.

Der er selvfølgelig ingen, der ønsker at slække på den faglige kvalitet, så en lektor- eller professorvurdering skal selvfølgelig være lige så grundig, som en bedømmelse ved en ansættelse er det i dag. Men det vil løse en del problemer, hvis der bliver indført en form for "automatik" i overgangen fra den ene stillingskategori eller den anden.

Endelig skal der peges på et sidste spørgsmål i forbindelse med revisionen af stillingsstrukturen og det er forholdet til sektorforskningen. I 1997 fik sektorforskningen en ny stillingsstruktur med den grundelse, at man ønskede, der skulle være parallelitet mellem de to områder. Hvis universiteternes stillingsstruktur bliver ændret, vil det så betyde at sektorforskningens stillingsstruktur også skal ændres?

BRÆNDEMÆRKNING

I FORSKERforum (nr. 119, november 1998) bringes en artikel "Brændemærket for evigt", skrevet af journalist Jørgen Øllgaard. Artiklen bygger udelukkende på en sagsfremstilling givet af DM-tillidsmand Bjarne Andersen, Odense Universitet, uanset, at dens hovedbudskab drejer sig om min rolle i sagen. Det anser jeg ikke for at være i overensstemmelse med god journalistisk praksis og almindelig redelighed.

Sagen drejer sig om, at en adjunkt med Ph.D. grad har stjålet og forfalsket fire videnskabelige artikler skrevet af udenlandske forskere, udgivet dem i et månedsskrift, der sælges af en statsinstitution, og videresolgt nogle af dem til danske aviser og fagtidsskrifter. Et par af de forfalskede og løgnagtige passager er gengivet i artiklen "Lektor trods snyd" (MAGISTERBLADET nr. 19, 15. oktober 1998 skrevet af journalist Jacob Fuglsang).

Grunden til, at jeg har beskæftiget mig med sagen, er at en udenlandsk lektor ved Center for Mellemøststudier, Odense Universitet, som er min svigerdatter, i juli måned d.å. havde set to af artiklerne, og spurgte mig om, hvordan jeg så på den slags udgivelser. Jeg svarede hende, at noget sådant kan under ingen omstændigheder accepteres ved et dansk universitet. Derpå skrev jeg et brev til dekanen på det humanistiske fakultet, hvori jeg underrettede ham om de to artikler. Senere fik jeg på anden måde kendskab til de andre artikler. Jeg har ikke - som det anføres i Jørgen Øllgaards artikel - fremført nogen klage, men kun underrettet universitetet om det, jeg har set.

Hvad der iøvrigt foregår på Center for Mellemøststudier er mig uvedkommende. Jeg er ikke bekendt med nogen "rivalisering" mellem den udenlandske lektor og den fastansatte lektor, som er forfatteren til de angivne artikler. Hvad skulle den bestå i? Dog kan jeg som almindelig borger undre mig over, at et forsknings- og uddannelsescenter ved et dansk universitet ikke har bedre styr på dets medarbejders udgivelser, og at institutionen ikke har søgt at

begrænse udbredelsen af forfalskningerne ved at offentliggøre dem, så snart den fik kendskab til dem.

Iøvrigt turde det være sagens indhold uvedkommende, hvem der trækker den frem. Selv hvis en sag bliver trukket frem af en person, der konkurrerer med den påklagede person om en stilling, er det sagens substans, der skal bedømmes. Det er almindelig retspraksis.

Det substantielle spørgsmål er, om det kan accepteres, at en adjunkt i mindst fire tilfælde over en årrække på tre år har udgivet og solgt falsknerier.

Bjarne Andersen giver en uredelig fremstilling, idet han siger, at "*Plagieringen var en forseelse, som krævede en påtale, fordi hun ikke havde anført kilder*". Det drejer sig ikke om manglende kildehenvisninger, men om forfalskninger og tyverier af hele artikler. At forestille sig kildehenvisninger i sådanne tekster er absurd.

Bjarne Andersen fremfører derpå, "at det var en formildende omstændighed, at hun var en yngre og uerfaren medarbejder, der skrev nogle populærvidenskabelige artikler". Det er ikke tale om populærvidenskabelige artikler. Originalerne er kvalificerede videnskabelige, teoretisk underbyggede artikler og forfalskningerne indeholder gengivelser af deres teoretiske afsnit. Angående ungdom og uerfarenhed som formildende omstændighed, må jeg sige, at de fleste med studentereksamen er klar over, at man ikke må skrive af og forfalske, og at det i hvert fald efter fem års kandidatuddannelse og tre års forskeruddannelse burde være trængt helt ind.

Jeg ser Bjarne Andersen som eksponent for en holdning, som også lederen af Center for Mellemøststudier, lektor Lars Erslev Andersen, giver udtryk for i et læserbrev "*God etik*" i (MAGISTERBLADET, 5. november 1998): den holdning, at det er ufint at offentliggøre afsløringer af offentliggjorte forfalskninger og tyverier. Fordi man derved skader forfatteren til forfalskningerne.

Deroverfor står den opfattelse, at universiteternes faglige selvstyre og videnskabelige integritet står og falder med, at universiteternes videnskabelige medarbejdere overholder de almindelige, internationalt anerkendte vilkår for arbejdet i videnskabelige institutioner og for publikationssvirksomhed. Og at grove overtrædelser af disse vilkår derfor skal offentliggøres.

At slække på disse vilkår ville have helt uoverskuelige konsekvenser og rejse en lang række absurde spørgsmål: hvor mange forfalskede eller stjalne artikler må en forsker udgive og sælge, før det overstiger, hvad der kan klares med en irrettesættelse?

Hvor mange gange må en studerende indlevere et forfalsket eller stjålet arbejde til bedømmelse, før hun/han bortvises? Risikerer man ikke, at en lektor, der selv har udgivet forfalskede og stjalne artikler, som endnu ikke er afslørede, kan blive udsat for black-mail af en studerende, som indleverer et forfalsket eller stjålet arbejde til bedømmelse? Og hvordan sikrer man, at studerende eller andre forskere ikke uforvarende kommer til at bruge forfalsket kildemateriale med urigtige oplysninger?

Derfor anser jeg det for at være et væsentligt universitetspolitisk spørgsmål - og også et retspolitisk spørgsmål - om man stiltiende accepterer den holdning, som Bjarne Andersen og Lars Erslev Andersen fremtræder som eksponenter for. Eller om man ubetinget fastholder kravet om, at forskere ved danske universiteter skal overholde de selvfulgelige, internationalt anerkendte vilkår for deltagelse i arbejdet i videnskabelige institutioner.

Det vil sige: Skal man som forsker nyde en kollegial beskyttelse, når man ved grov uredelighed tilsidesætter disse vilkår, eller må man se i øjnene, at man derved brændemærker sig selv?

Klaus Illum, Docent, Aalborg
Universitet

Svar:

Jeg har forfattet artiklen "Brændemærket for evigt", som prøvede at redegøre for Odense-sagen og fokusere principielt på konsekvenserne af en påtale, herunder eventuel forældelse efter en årrække.

Denne fremstilling er Illum ikke tilfreds med, men jeg konstaterer med tilfredshed, at Illum ikke påpeger fejlagtigheder i min fremstilling. Jeg konstaterer derimod, at Illum er uenig i de synspunkter, som tillidsrepræsentant Bjarne Andersen fremfører.

Illums fremstilling fremstår i øvrigt som om han har afsløret den pågældende forsker i forfalskning og tyveri. Han mere end antyder, at OU dækker over forskningsfusk. Virkeligheden er ifølge ledelsen på Odense Universitet, at universitetet i 1995 gav den pågældende en påtale / advarsel for forhold i perioden forud. Når nu Illum alligevel ihærdigt forfølger sagen ved fortsat at mistænkeliggøre den pågældende forsker, som om OU ikke har gjort noget, så kunne det tyde på, at han mener, at forskeren burde straffes hårdere.

Det kunne have været en principielt vigtig diskussion, men i Illums udgave har det præg af en personlig udhængning, som FORSKERforum ikke ønsker at deltage i.

J. Øllgaard, journalist